

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2009. aastal

Tallinn
Aprill 2010

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Vastutavad täitjad: Katrin Nittim, Pille Liivaauk

EKI 19080 Tallinn Rävälä 6
Tel. +372 668 1242
Faks +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Eesti piimaturg 2009. aastal	7
Piima tootmine	8
Piimatööstus	10
Hinnad	20
Väliskaubandus	32
Siseturg ja tarbimine.....	40
Maailmaturg	46
Euroopa Liidu turg	50
Rahvusvaheline konkurents.....	50
Kokkuvõte	54
Lisad	56

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2009. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuse tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- piimatööstuse majandusnäitajate muutusi (realiseerimise netokäive, kasum, kulud, töötajate arv, tootlikkus, rentaablus ja investeringud);
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete tarbimist siseturul;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud Statistikaameti põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid, memosid ja prognoose, Hollandi LOT ja EL-i erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 63 lehekülge.

Eesti piimaturg 2009. aastal

Piima bilanss

2007. aastal toimunud hüppeline hindade tõus maailma piimaturul asendus 2008. aastal kiire hinnalangusega. Hinnalangus jätkus 2009. aastal ja aasta keskel saavutasid hinnad viimaste aastate madalaima taseme. Piimatoodete hindade langus tingis ka piima kokkuostuhinna languse. Samasugune areng toimus ka Eesti turul. 2009. aasta keskmine piima kokkuostuhind oli madalam kui 2008. aastal. See tingis lehmade arvu vähenemise ning ka piima kokkuost jäi väiksemaks kui 2008. aastal. Samas ka piimatoodete tarbimine siseturul vähenes piimatoodete toiduks tarbimise vähenemise arvel, mida mõjutas peamiselt elanike ostujõu langus. Kuna piima tootmise vähenemine oli suurem tarbimise vähenemisest, siis vähenes isevarustatuse tase 2009. aastal 3%-punkti võrra 161%-ni. Üldise majanduslanguse tingimustes vähenes nõudlus piimatoodetele siseturul ning vähenes ka ekspordinõudlus.

Tabel 1

Piima tootmise ja kasutamise bilanss*
(tuh tonnides naturaalkaalus)

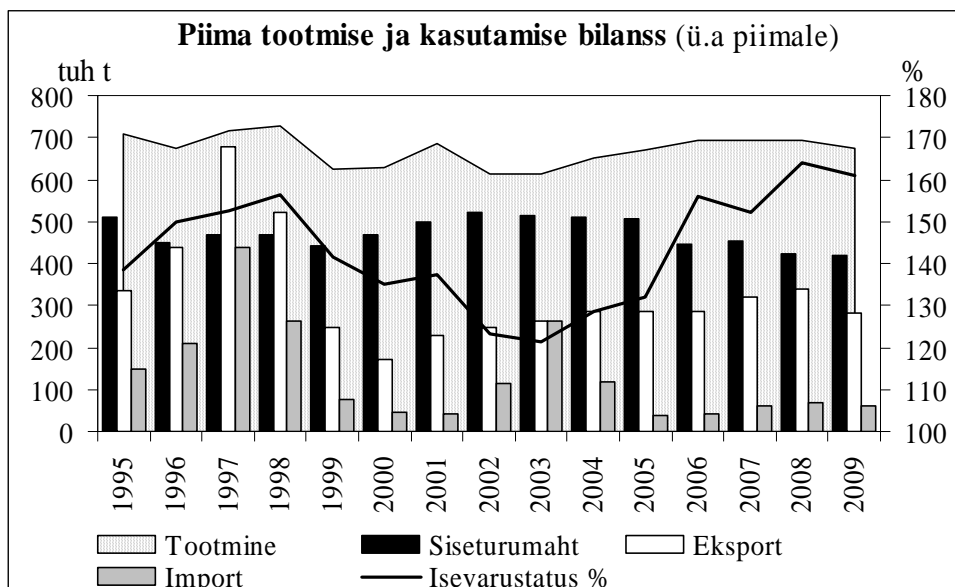
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Jäägid perioodi alguseks	44	142	118	30	33	10	12
Piima toodang**	612	652	670	692	692	694	676
Import***	264	120	37	41	60	70	60
Ressursse kokku	919	914	825	763	785	774	748
RESSURSSIDE KASUTAMINE							
Ekspord***	262	284	287	286	320	339	281
Loomade ja lindude söödaks	72	67	70	15	40	15	15
Tarbimine toiduna	443	445	438	429	415	408	404
Sekkumislaos							31,5
Jäägid perioodi lõpuks	142	118	30	33	10	12	16,5
Isevarustatuse tase, %	121	128	132	156	152	164	161
Tarbimine 1 elaniku kohta, kg	328	329	326	319	309	304	301

* Põllumajandusministeeriumi andmed, EKI hinnangud

** SA andmed

*** Impordi ja ekspordi piimatoodete kogused ümber arvestatud piimale

Kui pidada impordi 10%-list osakaalu turul optimaalseks, siis võimaldab Eesti piimatoodangu maht eksportida kuni 44% toodangust. Impordi 10%-line osakaal siseturul rikastab pakutavat sortimenti ning on konkurentsiks kodumaistele toodetele. 2009. aastal oli aga impordi osakaal siseturul 14% (2008.a 17%, 2007.a 13%) ja ekspordiks läks 42% piima kogutoodangust (2008.a. 49%, 2007.a 46%).

Allikas: SA

Piima tootmine

2009. aastal jätkusid Eesti piimasektoris viimastel aastatel asetleidnud arengud - lehmade arv vähenes, piimatoodang lehma kohta suurenes. Siiski oli produktiivsuse 1%-line kasv eelnenud aastatest väiksem (2008.a +4,3%) ning seetõttu erinevalt eelnenud aastatest ebapiisav piima kogutoodangu suurendamiseks. SA esialgsetel andmetel toodeti Eestis 2009. aastal 676,1 tuh tonni piima (2008.a 694,2 tuh t), mida oli 2,6% vähem kui eelmisel aastal. Kvartalite lõikes oli piimatoodang aastatagusest väiksem kõigis neljas kvartalis. Regiooniti vähenes piimatoodang keskmisest oluliselt enam Hiiumaal (-18,5% võrreldes eelmise aastaga), Ida-Virumaal ja Lääne-Virumaal (-8,9%), Järvamaal (-8,6%), Läänemaal (-7,4%). Samas aga suurenes piimatoodang muldusega võrreldes Raplamaal (+8,2%), Pärnumaal (+6,6%), Põlvamaal (+6,5%) ning Saaremaal ja Viljandimaal (+2,1%).

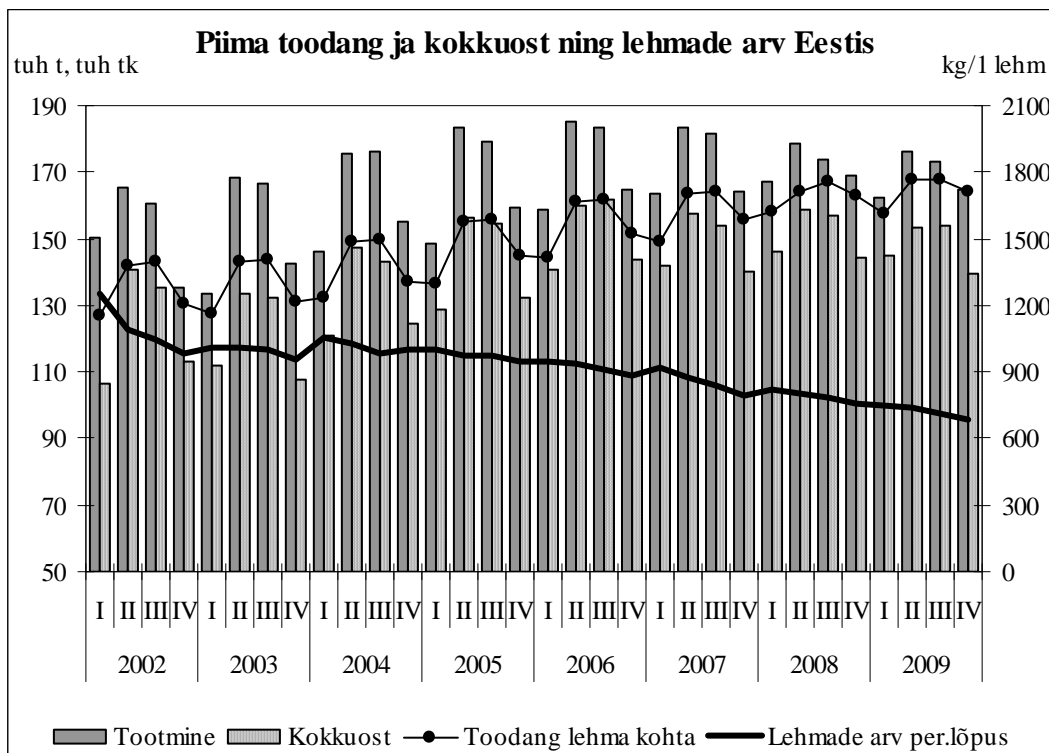
Tabel 2

Piima tootmise näitajad Eestis aastatel 2005 - 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus, +/-	
						'09-'08 kogusena	2009/2008 %
Piimatoodang (tuh t)	670,4	692,0	692,4	694,2	676,1	-18,1	-2,6
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	5886	6285	6484	6781	6849	68	1,0
Lehmade arv per. lõpus (tuh tk)	112,8	108,4	103,0	100,4	95,8	-4,6	-4,6
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh t)	571,2	605,9	593,4	605,9	591,3	-14,6	-2,4
Kokkuostu osakaal toodangust (%)	85,2	87,6	85,7	87,3	87,5		0,2%-p

Allikas: SA

Allikas: SA

2009. aasta lõpus oli Eestis 95,8 tuh lehma. See on 4,6 tuhande võrra ehk 4,6% vähem kui aasta tagasi (tabel 2). Samas aga suurenes lehmade produktiivsus – 2009. aastal oli piimatoodang lehma kohta 6849 kg, see on 68 kg ehk 1% rohkem kui 2008. aastal (6781 kg lehma kohta). Sealjuures I kvartalis produktiivsus vähenes 0,4%, kuid ülejäänud kvartalites kasvas (II kvartalis +3,2%, III kvartalis +0,2%, IV kvartalis +1%) võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

2009. aastal oli piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus Eestis 24 senti piimakvoodi kilo kohta (2008.a 44 senti/kg, 2007.a 40 senti/kg). Piimalehma eest, kes ei kuulu piimakvoodi omanikule, saadav toetus oli 2009. aastal 938,65 krooni veise loomühiku kohta (2008.a 1525 kr, 2007.a 1230 kr ühe veise loomühiku kohta).

Euroopa Liidu poolt Eestile määratud piima tootmiskvoot oli 1.04.2009/31.03.2010 majandusaastaks kokku 665 888 tonni. Kogukvoodist oli tarnekvoot 656 980 tonni ja otseturustuse kvoot 8 908 tonni. PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel täideti Eestile määratud piima tootmiskvoodist 31. detsembriks ehk 9 kuuga 67,6% (tabel 3), kusjuures tarnekvoodi täituvus oli 67,9% ja otseturustuskvoodi täituvus 47,6%. Piima turustati PRIA andmetel läbi piimakvootide süsteemi 9 kuuga kokku 12 913 tonni vähem kui eelmisel kvoodiaastal samal perioodil.

Piima tootmiskvootide täitmine 2009. aasta II - IV kvartalis
(periood 1.04.2009 – 31.12.2009)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2009 – 31.03.2010			
- EL kehtestatud kvoot, tonni	665 888	656 980	8 908
- täidetud 9 kuuga, tonni	450 031	445 789	4 242
- % <i>EL kvoodist</i>	67,6%	67,9%	47,6%
Tootmiskaht* 1.04. – 31.12.2009, tonni	513 847*	446 500*	67 347*
- % <i>kogumahust</i>	100%	86,9%	13,1%
2008/2009 kvoot	659 295	648 998	10 298
Täitmine 9 kuuga (1.04–31.12. 2008), tonni	462 944	458 400	4 544
- % <i>kvoodist</i>	70,2%	70,6%	44,1%

* SA andmed. 2009.a on tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustuse veerus kogutootmise ja kokkuostu vahe, milles on ka loomasöödana kasutus.

Allikas: PRIA

Piimatööstus

2009. aastal Eestis piimakäitlemisettevõtete arv ei muutunud, neid oli Veterinaar- ja Toiduameti andmetel endiselt 40, sh kontsernide erinevad tootmisüksused. Joogipiima tootmise tunnustus oli 11 (2008.a 10), hapendatud piimatooteid võis toota 20 (19), kohupiima 17 (17), juustu 15 (13), pehmeid juustusid 13 (13), võiderasvu 14 (13), piimapulbreid 6 (6) ja jäätist 4 (4) ettevõtet.

2009. aastal pidi Eesti piimatööstus kohanema uute turutingimustega ning majanduslikult hakka- ma saama buumiajaga võrreldes oluliselt madalamate piimatoodete hindadega. See üldiselt ka õnnestus ning kasumlikkus säilitati, kuigi müügikäibes kaotati oluliselt.

Eesti piimatööstusse jõudis 2009. aastal töötlemiseks 591,3 tuh tonni piima, mida oli 2,4% vähem kui aasta tagasi ning enam-vähem samas mahus mis 2007. aastal (tabel 2). Eestis toodetud piima- toodangust osteti kokku seega 87,5%, mis on sama osakaal võrreldes aastatagusega. Kokkuostetud toorpiima kvaliteedi paranemine jätkus. Eliitpiima osakaal piima kokkuostus tõusis 2009. aastal 55,8%-ni (2008.a 52,6%), kõrgema sordi piima osakaal oli 42,2% (2008.a 43,8%) ning I sorti jäi 1,6% (2008.a 3,2%) varutud piimast. Seega 2009. aastal kuulus 98% kokkuostetud toorpiimast eliit- või kõrgemasse sorti (2008.a 96,4%, 2007.a 96,5%, 2006.a 95,7%). Varutud piima keskmine rasvasus tõusis 4,1%-ni (2008.a 4,0%) ning valgusisaldus oli endiselt 3,3%.

Järjest suurem osa kokkuostetud piimast kasutatakse Eestis juustu tootmiseks. Juustutoodang suu- renes 2009. aastal Eestis esialgsel andmetel ligi 21%. Selle veduriteks oli nii siseturu müügi kui ekspordimahu 14,4%-line kasv. Eesti juustueksport moodustas 2009. aastal pea 47% juustu kogu-

toodangust (2008.a 49%). 2009. aastal kasutati ligikaudu 42% kokkuostetud toorpiimast juustu valmistamiseks (2008.a 34%; 2004.a 25%). See näitab kenasti suurema lisandväärtusega toodangu mahu kasvu Eesti piimatööstuses, mis on igati kiiduväärne. See peaks võimaldama piimatootjatele maksta ka kõrgemat piima kokkuostuhinda kui varasematel aastatel.

Eelmisest aastast enam toodeti ka pulbreid ning võid, kuigi ekspordinõudlus suurenes vähesel määral vaid võil, pulbritel aga vähenes. Või tootmiseks kasutati 2009. aastal Eestis töödeldud toorpiimast ligikaudu 28% (2008.a 25%, 2007.a 29%, 2005.a 33%). Samuti valmistati viimaste aastate rekordilises mahus joogipiima, millele aitas kaasa joogipiima oluline hinnalangus 2009.

Tabel 4

Piimatööstuse toodang Eestis (tuhat tonni)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 kiirstat.
Või rasvasusega kuni 85%	9,4	10,7	8,3	7,3	7,7	6,7	7,5
Taimeõliga segarasvatooted	1,0	1,6	1,2	...	...	...	...
Naturaaljuust	14,1	12,8	15,6	20,5	17,3	19,8	23,9
Sulatatud juust	0,9	1,0	1,1	1,3	1,4	...	...
Kodujuust	2,2	2,3	2,3	...	...	...	...
Kohupiim ja kohupiimatooted	12,7	13,8	15,9	17,6	17,8	18,0	...
Pudingid	0,4	0,5	0,5	...	...	...	...
Jogurt maitsestatud	0,6	0,8	0,9	1,4	1,3	1,7	...
Jogurt maitsestatud	13,0	15,0	17,4	18,5	19,3	17,3	...
Pett maitsestatud	2,6	3,8	4,5	4,0	2,2	1,7	...
Hapupiim, keefir maitsestatud	13,2	12,5	13,0	14,2	14,8	14,4	...
Maitsestatud hapupiimatooted	1,5	1,7	1,0	...	...	...	...
Hapukoor	16,4	16,8	14,2	15,1	15,7	15,5	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega 6-21%*	3,3	3,5	3,7	4,0	6,2	6,2	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega üle 21%**	3,8	7,6	8,9	5,7	11,9	9,4	...
Pastöriseeritud piim	76,2	73,4	79,9	84,6	88,3	86,6	89,0
sh rasvasisaldusega kuni 1%	0,6	0,9	0,9	...	0,6	0,3	...
rasvasisaldusega 1-3%	70,5	68,7	74,2	76,1	82,5	...	...
rasvasisaldusega üle 3%	4,1	3,8	4,7	...	5,3	...	...
Lõssi- ja vadakupulber, TPA	11,1	13,8	16,7	12,2	16,8	15,8	17,5
Täispiima- ja koorepulber	5,0	8,5	9,7	5,6	3,7	3,1	4,6
Jäätis	7,5	9,5	9,9	11,2	10,5	10,0	9,9

* aastatel 2003-04 rasvasusega kuni 29%

** aastatel 2003-04 rasvasusega üle 29%

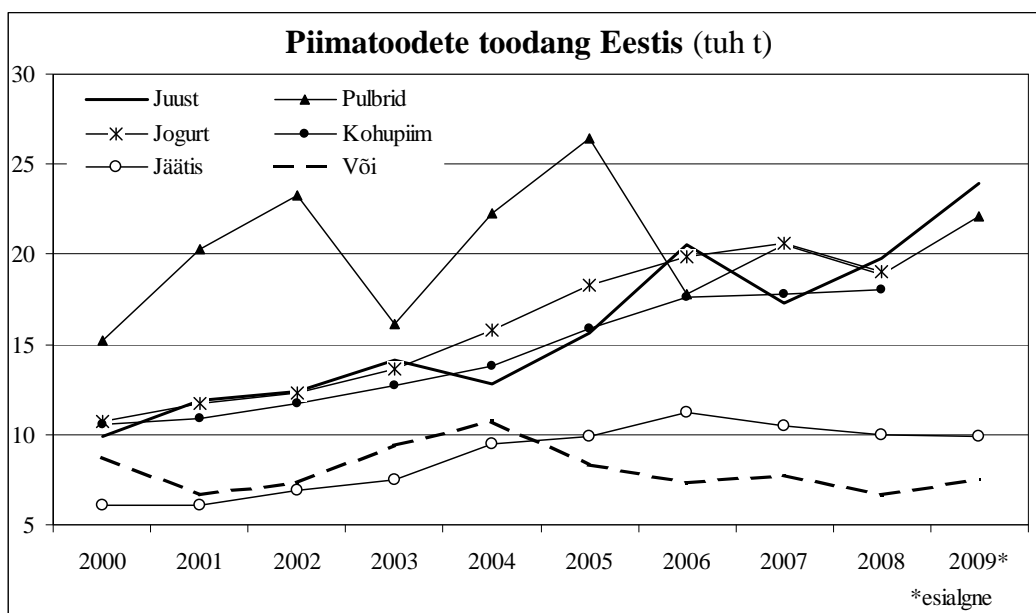
... andmed puuduvad

Allikas: SA

aastal ja sellega kaasnenud nõudluse kasv. Jäätise tootmismahud jäi veidi aastatagusele tasemele alla, kuigi ekspordikogused Soome, Läti ja Leedu kahekordistusid. Ekspordi osakaal Eesti jäätisetoodangus suurenes 12%-ni. Samas koduturul loovutati osa turust importjäätisele, mille sisseveomaht suurenes 2009. aastal ligi 19% ja ei jäänud palju alla jäätise ekspordimahule.

Suurema osa linnapiimatoodete tootmismahude osas Statistikaametil 2009. aasta kohta andmeid veel ei ole. Kuna elanike ostujõud oli 2009. aastal varasemast väiksem ning kohupiimade ja jogurtite hindu alandati vähem kui suuremal osal piimatoodetel, siis võib eeldada, et nendes tootegruppides tootmismahud 2009. aastal vähenesid. Oma mõju on siin ka kondiitritoodete tarbimise vähenemisel, mistõttu vajadis ka kondiitritööstused kohupiima varasemast vähem. Hapukoore ja keefiritoodang muutusid tõenäoliselt vähem kui kohupiimatoodang. Täpsemad andmed selguvad hiljem.

Joonis 3

Allikas: SA

2009. aastat võib Eesti piimatööstuses nimetada madalamate tuludega kohanemise ja kulude kärpimise aastaks. **Müügitulu** vähenes aastatagusega võrreldes ligi 20,7% tagasi 2005. aasta tasemele (joonis 4). Selle põhjuseks olid peamiselt madalamad piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad, aga ka osades tootegruppides väiksemad müügi kogused. 2009. aastal teenis piimatööstus müügitulu ligi 4,9 mld krooni. I ja IV kvartalis oli müügitulu aasta keskmisest väiksem, II ja III kvartalis suurem. Kõikides kvartalites oli müügitulu aastatagusest ligi viiendiku võrra väiksem.

Eesti piimatööstuse 2009. aasta **ekspordiindeks** näitab keerulist olukorda piimatoodete maailmaturul. Kolmes kvartalis oli see negatiivne, mis näitab, et piimatoodete ekspordikäive oli aastatagusest väiksem (joonis 5). Vaid IV kvartalis suudeti piimatoodete ekspordikäivet kasvatada 15% aastatagusest suuremaks. Seda tänu ekspordikoguste suurendamisele, ekspordihind oli aastatagusest madalam. Kogu 2009. aasta piimatoodete ekspordikäive oli neljandiku võrra väiksem kui 2008. aastal.

Tabel 5

Piimatööstuse majandusnäitajad (mln krooni)

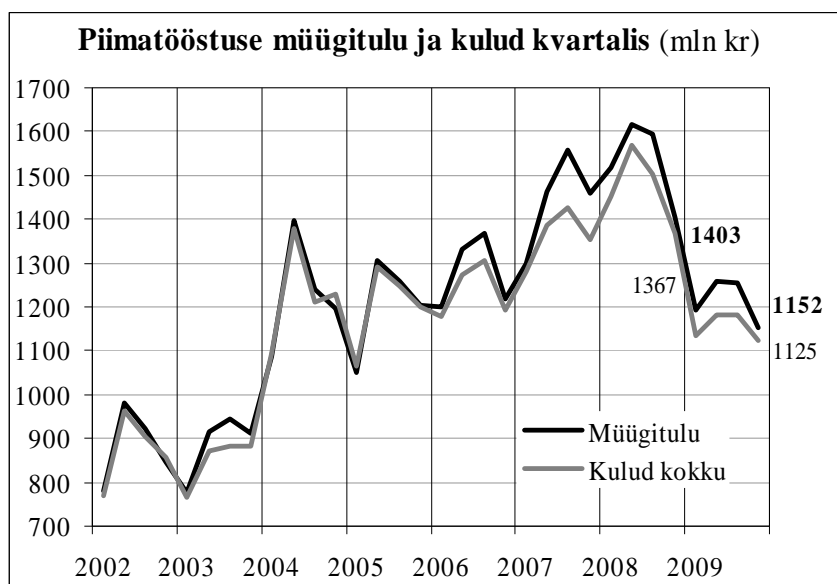
	Aastastatistika*			Lühiajastatistika*						
	2006	2007	2008	2007	2008	2009	I kv 2009	II kv 2009	III kv 2009	IV kv 2009
Keskmine tööga hõivatud isikute arv	2 615	2493	2351	2 373	2 335	2172	2 117	2 246	2 194	2 129
Müügitulu	5 110	5893	5993	5 782	6 132	4860	1 194	1 259	1 255	1 152
Kulud kokku	5 044	5589	5796	5 443	5 892	4626	1 135	1 184	1 182	1 125
Tööjõukulud	386	433	472	435	473	432	108	115	107	102
Tööjõukulude osakaal kogukuludes %	7,7	7,7	8,1	8,0	8,0	9,3	9,5	9,7	9,0	9,1
Kogukasum (-kahjum)	66	304	197	339	240	235	58	76	73	28
Lisandväärtus	663	907	850	774	712	666	166	190	180	130
Investeeringud põhivarasse	158	414	436	640	312	197	27	47	71	52
Realiseerimise netokäibe muutus, %**	0,1	15,3	1,7	13,0	6,1	-20,7	-21,4	-22,1	-21,2	-17,9
Kulude muutus, %**	3,7	10,8	3,7	9,9	8,3	-21,5	-21,8	-24,6	-21,4	-17,7
Lisandväärtuse muutus, %**	40,5	36,8	-6,3	41,5	-8,0	-6,5	-7,1	11,1	-12,3	-17,3
Tööjõukulude muutus, %**	7,2	12,2	9,0	13,9	8,7	-8,7	-3,5	-8,0	-7,7	-15,4

* Aastastatistika hõlmab kõik üle 20 töötajaga ettevõtted, 1-19 töötajaga ettevõtted on hõlmatud juhusliku valikuga. Andmed on laiendatud üldkogumile. Lühiajastatistika kogutakse kvartaalse küsitlusega ning hõlmab kõik 50 ja enama töötajaga ettevõtted, 1-49 töötajaga ettevõtted on hõlmatud juhusliku valikuga. Andmed on laiendatud üldkogumile. Võrreldavuse tagamiseks on 2007. ja 2008. aasta andmed esitatud ka lühiajastatistika kokkuvõtte põhjal.

** aastakasvud, kvartalite puhul on kasv arvatud eelmise aasta sama kvartali suhtes

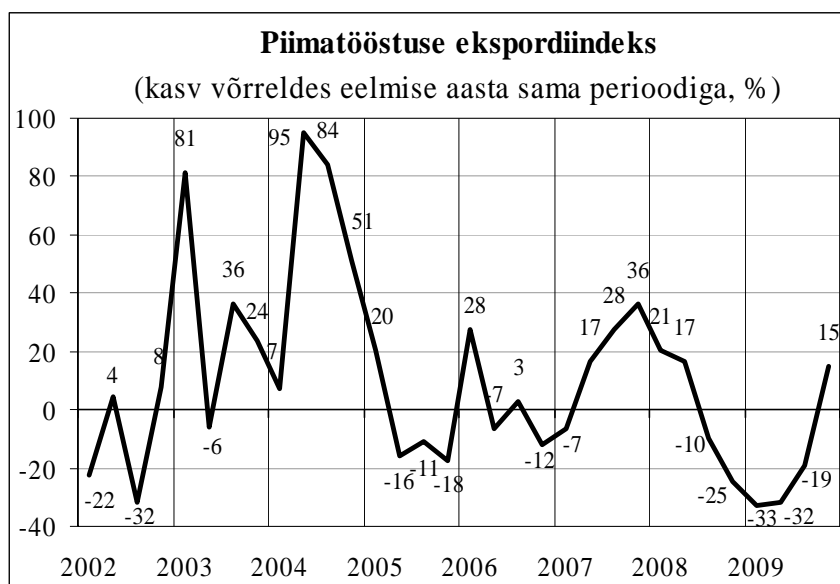
Allikas: SA, EKI arvutused

Joonis 4

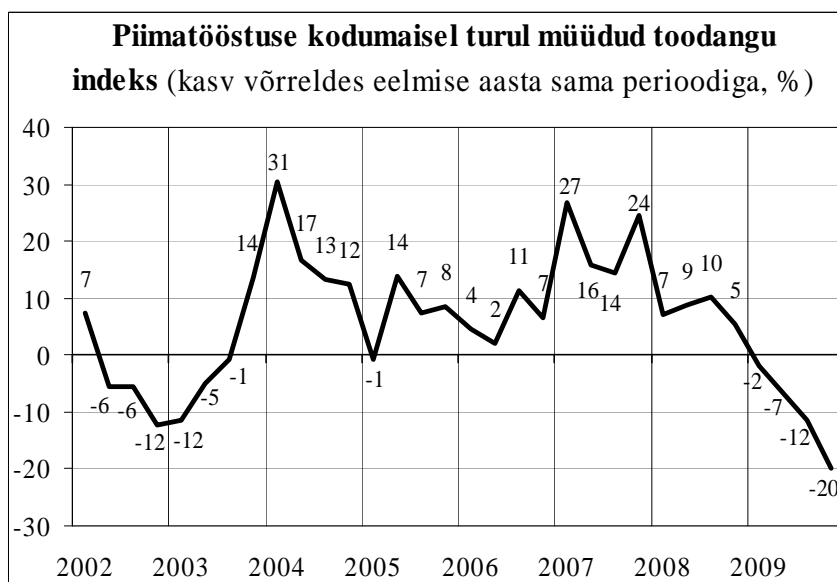
Allikas: SA

Joonis 5

Kodumaisel turul müüdud toodangu indeks oli 2009. aastal alates veebruarist negatiivne, st koduturule müük oli aastatagusest väiksem (joonis 6). Indeks alanes vastavalt majandussurutise süvenemisele, elanike ostujõu langusele ning piimatoodete tööstusest väljamüügihindade alane-misele. IV kvartalis oli piimatööstuse toodangu müük kodumaisel turul juba keskmiselt 20% väiksem aastatagusest (novembris -27%).

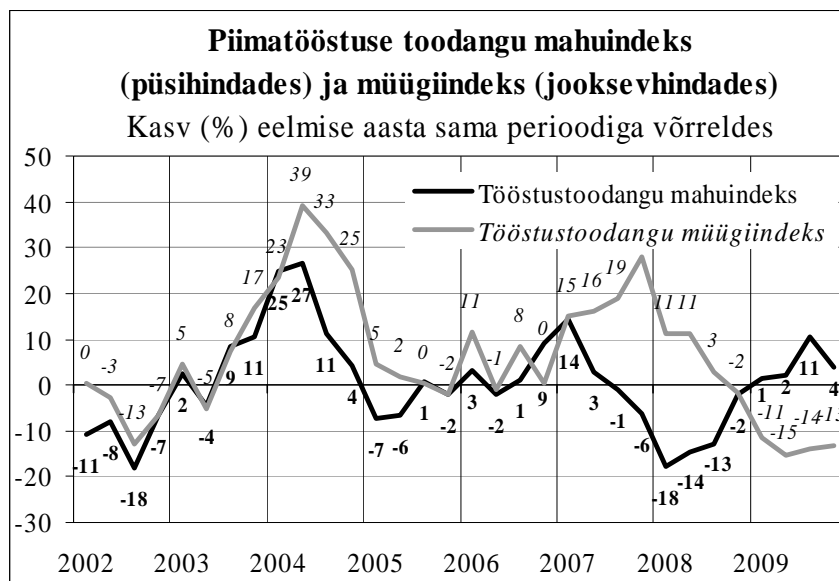
Joonis 6

Kui piimatoodete hinnad maailmaturul 2007. aastal hüppeliselt tõusid, hakkas Eestis piimatöös-tuse **toodangu mahuindeks** kohe järsult langema. Kasumit teeniti kõrgemate hindade abil, mitte müügi koguselise suurendamisega. Toodangu mahu langus võrreldes aastatagusega jätkus kuni

2008. aasta lõpuni. 2009. aasta algusest hakkasid piimatoodete hinnad Eestis langema. 2009. aasta I pooles püsis toodangu maht enam-vähem aastatagusel tasemel (kasv 1-2%), III kvartalis, kui maailmaturul algas uus hinnatõus, suurenes ka toodangu maht 11% eelmise aasta III kvartaliga võrreldes. Viimases kvartalis väike tootmismahu kasv jätkus. Kuna piimatoodete hinnad olid aastatagusest 2009. aastal oluliselt madalamad, siis toodangu mahu väike kasv müügi-käivet oluliselt ei parandanud. Valmistoodangu varud olid 2009. aastal väiksemad kui 2008. aastal, kuid veidi suuremad kui veelgi varasematel aastatel.

Joonis 7

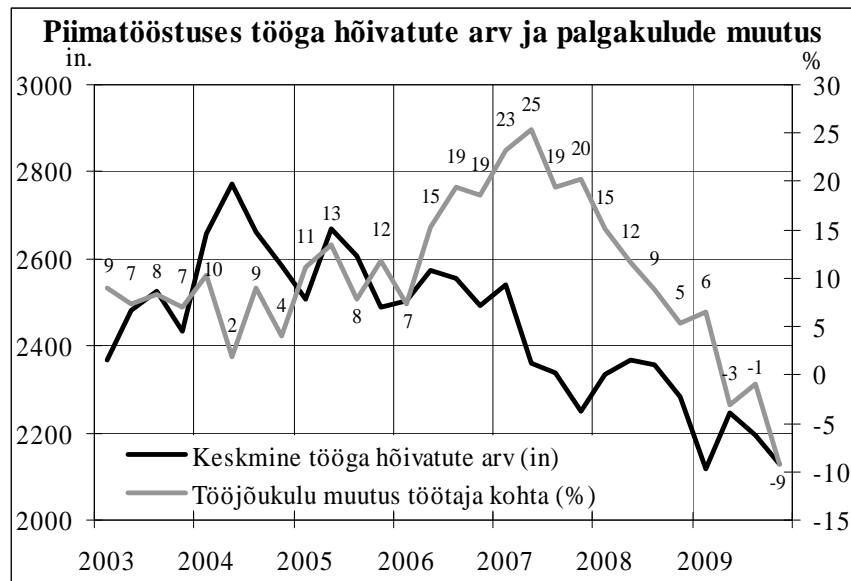

Allikas: SA

Piimatööstuse **kulud** vähenesid 2009. aastal müügitulu langusest enam. Piimatööstuse kogukulud olid 2009. aastal 4,63 mld krooni ning need olid 21,5% väiksemad kui eelmisel aastal. Aastatagusega võrreldes vähendas piimatööstus kulusid 1,27 mld krooni võrra. Sellest ligi 868 mln krooni ehk 2/3 saadi tootjatele ligi 31% aastatagusest madalama piima kokkuostuhinna maksmisest ja veidi üle 3% tööjõukulude vähendamisest.

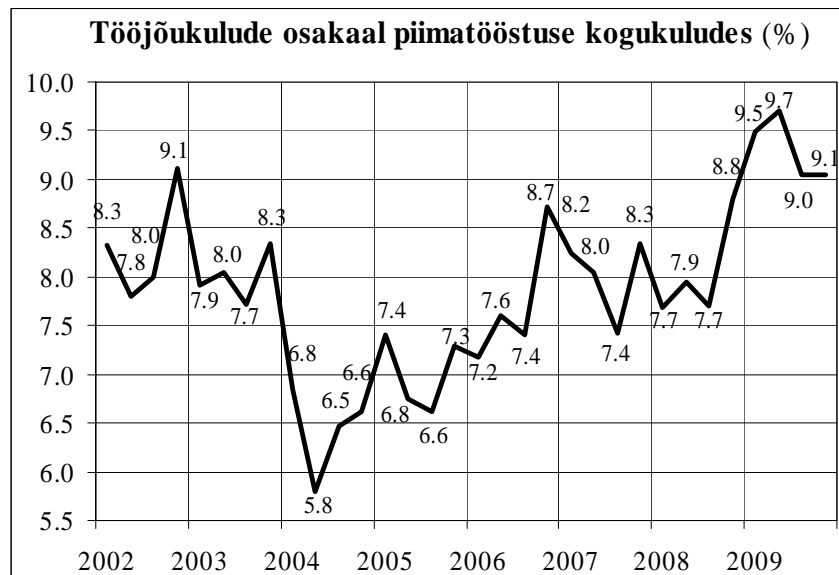
Tööjõukulusid vähendati aastaga 8,7% ning need viidi tagasi 2007. aasta tasemele. Töötajate arv samas vähenes 7% (joonis 8). Tööjõukulu töötaja kohta vähenes esmakordselt viimaste aastate jooksul, kuid langus oli suhteliselt väike (-1,9%; 2008.a +10%, 2007.a +22%). Põhiline langus toimus IV kvartalis, mis võis tulla jõulupreemiate vähendamisest või nende ärajätmisest. Kui viimasel paaril aastal on tööjõukulude osakaal piimatööstuse kogukuludes püsinud 8,0% peal, siis 2009. aastal suurenes see rekordilisele 9,3%-le (joonis 9). Toiduainetööstuses keskmiselt oli see 13,4% (2008.a 13,1%).

Joonis 8

Allikas: SA

Joonis 9

Allikas: SA

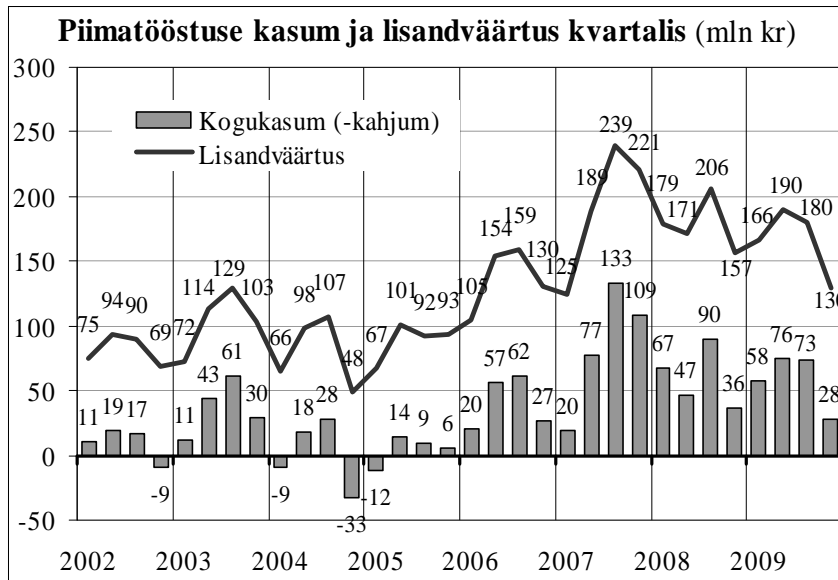
Vaatamata müügitulu langusele, oli Eesti piimatööstus 2009. aastal jätkuvalt **kasumis**. 2009. aastal teeniti esialgsel andmel kokku 235 mln krooni kogukasumit, sh jäätisetööstuste kasum. Kasum oli küll 2,1% väiksem kui aasta tagasi, kuid see jäi alla vaid kahe viimase aasta näitajatele, mil piimatoodete hinnad olid väga kõrged (joonis 10). Jäätisetööstuse ärikasum moodustas 2008. aastal Äriregistri andmel 13,6% kogu piimatööstuse ärikasumist (2007.a 4,4%). 2009. aasta majandusnäitajaid veel Äriregistris avaldatud ei ole. Seega võib öelda, et suurem osa piimatööstuse kasumist teenitakse siiski nõ tavapiimatööstustes, kes toorpiima kokku ostavad. Kui eeldada, et toorpiima kokkuostvate ja jäätisevalmistajate kogukasumi jagunemine oli 2009. aastal samas proportsioonis mis 2008. aastal ja jagada see ära kokkuostetud piima liitrite peale,

siis said tavapiimatööstused iga kokkuostetud piimaliitri kohta 2009. aastal ligi 34 senti kasumit (ärikasumit 2008.a 0.38 kr/l, 2007.a 0.61 kr/l).

Piimatööstuse **lisandväärtus** vähenes teist aastat järjest ning oli 2009. aastal 666 mln krooni (2008.a 712 mln kr, 2007.a 774 mln kr).

Joonis 10

Allikas: SA

2009. aastal piimatööstuse **tootlikkus** ehk müügitulu töötaja kohta vähenes esialgsel andmetel ligi 15% (tabel 6). Tootlikkuse langust põhjustas müügitulu suur vähenemine. Kuna lisandväärtus vähenes müügitulust oluliselt vähem, siis lisandväärtuse alusel tootlikkus suurenes minimaalselt (alla 1%).

Tabel 6

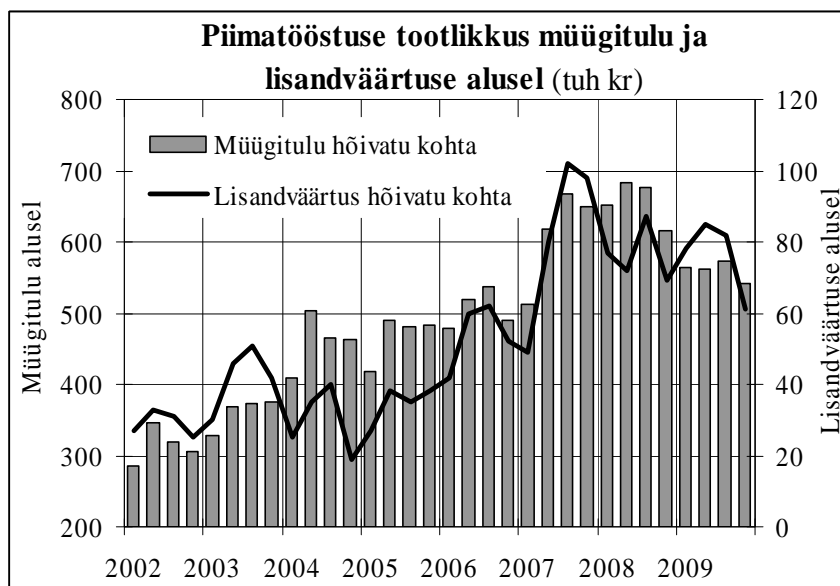
Piimatööstuse tootlikkuse näitajad

	Aastastatistika			Lühiajastatistika		
	2006	2007	2008	2007*	2008*	2009*
Tootlikkus müügitulu alusel (müügitulu töötaja kohta), tuh kr	1 954	2 364	2 549	2 437	2 626	2 238
aastane muutus %	6,9	21,0	7,8	20,6	7,8	-14,8
Tootlikkus lisandväärtuse alusel (lisandväärtus töötaja kohta), tuh kr	254	364	362	326	305	307
aastane muutus %	41,1	43,3	-0,6	51,0	-6,4	0,7
Tööjõukulude tootlikkus (lisandväärtus tööjõukulude kohta)	1,72	2,09	1,80	1,78	1,51	1,55
aastane muutus %	31,3	21,5	-13,9	24,5	-15,2	2,7
Kogurentaablus (kasum/müügitulu, %)	1,3	5,2	3,3	5,9	3,9	4,8

* arvutatud SA lühiajastatistika alusel

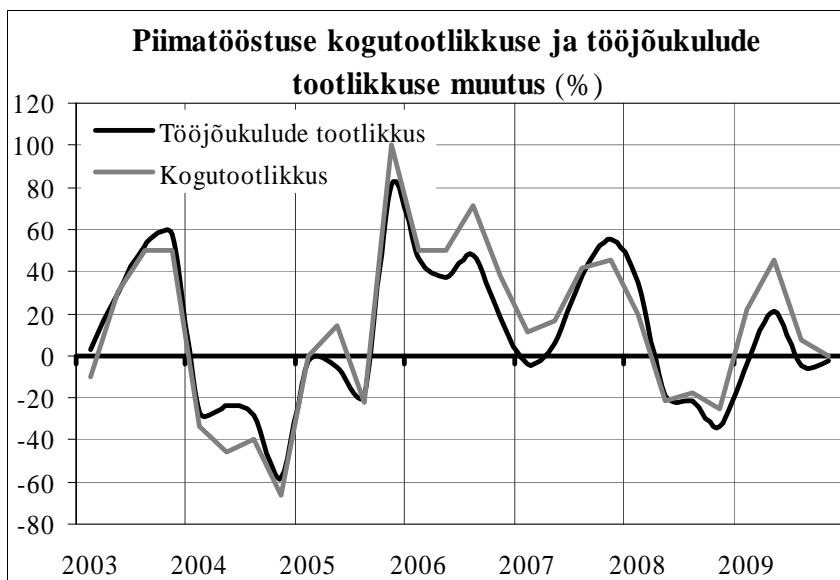
Allikas: SA, EKI arvutused

Joonis 11

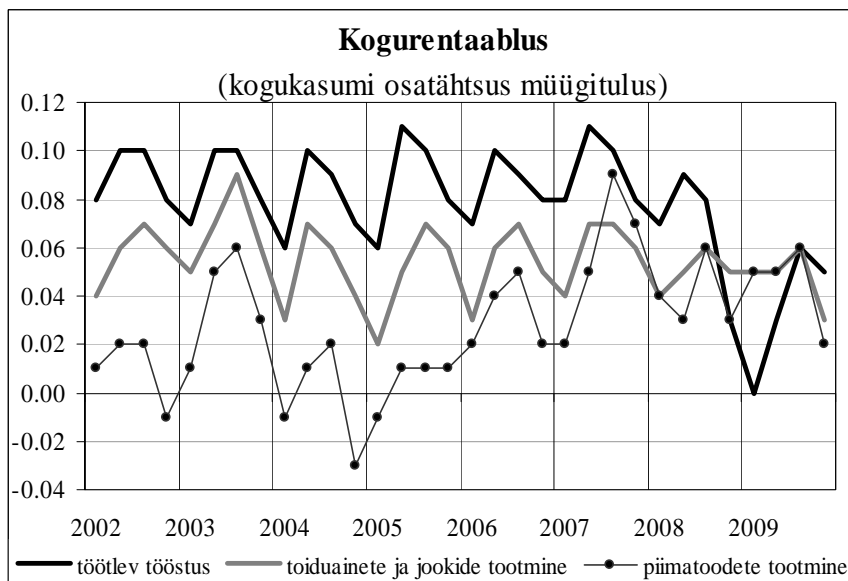
Allikas: SA

Joonis 12

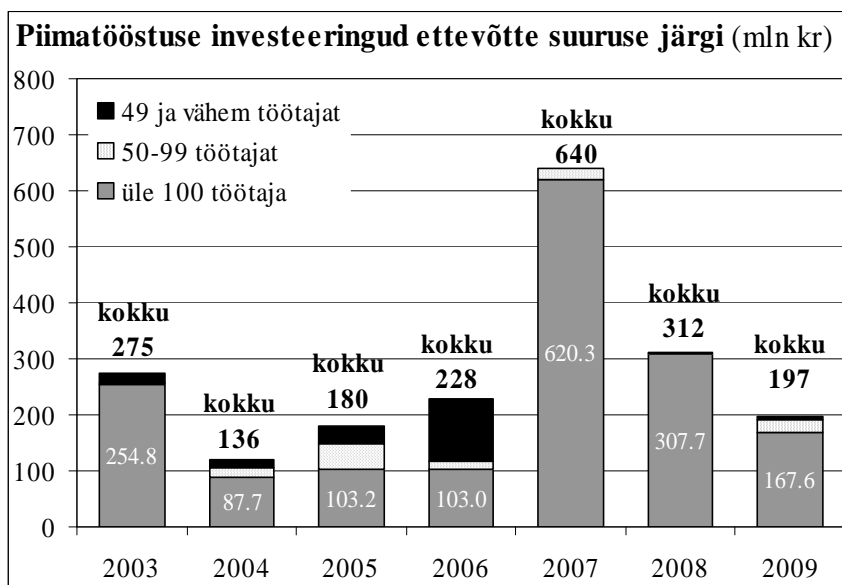

Allikas: SA

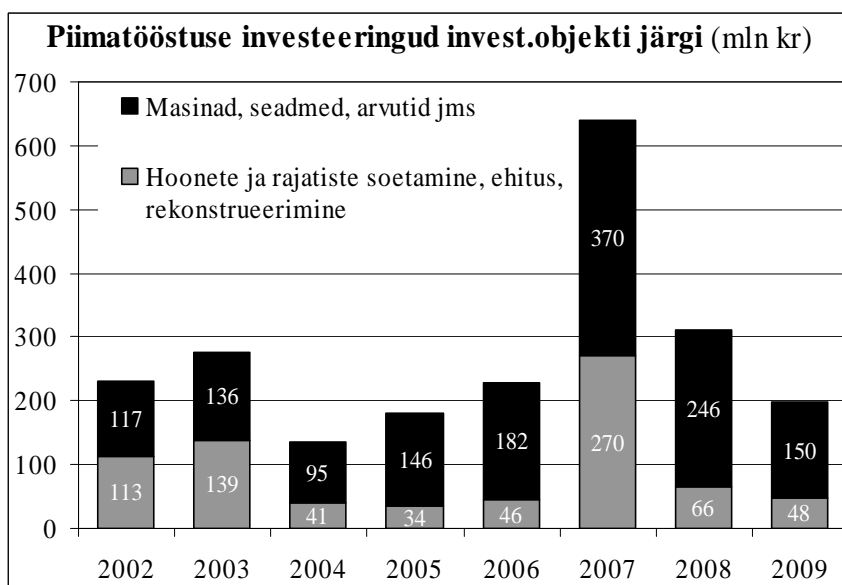
Eesti piimatööstuse **kogurentaablus** oli 2009. aastal esialgsetel andmetel 4,8% (joonis 13). Kolm esimest kvartalit, kui piima kokkuostuhind oli madal, küündisid rentaablusnäitajad 5-6% piiridesse, viimases kvartalis vähendas piima kokkuostuhinna tõus piimatööstuse rentaabluse 2%-ni. Piimatööstuse rentaablus oli 2009. aasta 9 kuul kogu toiduainetööstuse keskmisel tasemel, viimases kvartalis jäi sellele veidi alla. Kuna kogu töötleva tööstuse kogurentaablus oli 2009. aasta esimeses pooles tavapärasest oluliselt madalam (0-3%), siis ületas piimatööstus oma tootlikkuse näitajatega 2009. aastal ka kogu töötlevat tööstust. Tavaliselt jäädakse sellele alla.

Joonis 13

Joonis 14

Joonis 15

Allikas: SA

2009. aastal ulatus piimatööstuse investeeringute maht 197 mln kroonini. Seda oli küll vähem kui viimasel kolmel aastal ning üle kolmandiku vähem kui eelmisel aastal, kuid majandus- surutise tingimustes siiski hea tulemus (joonis 14). 85% investeeringutest tegid suured üle 100 töötajaga ettevõtted. Nagu tavaliselt suunati suurem osa investeeringutest ka 2009. aastal masina- tesse, seadmetesse ja tehnoloogiasse (76%). 24% investeeringuid kasutati hoonete ja rajatiste parendamiseks.

Hinnad

Piimatoodete **maailmaturul** kestis 2007. aasta III kvartalis alanud hindade langus kuni 2009. aasta alguseni. 2009. aasta esimesel poolel olid hinnad suhteliselt stabiilsed kõikides üles-alla. 2009. aasta teisel poolel liikusid piimatoodete hinnad tõusutrendil kuni 2010. aasta alguseni, mil järgnes kerge hinnalangus. Hindade dünaamika on olnud mõneti erinev nii erinevate piima- toodete osas kui ka maailma erinevates regioonides. Seoses põuast tingitud tootmise vähenemi-

Tabel 7

Piimatoodete hulgihinnad maailmas 2007-2009. aastal

(IV kvartali ja aasta keskmised, kr/kg)

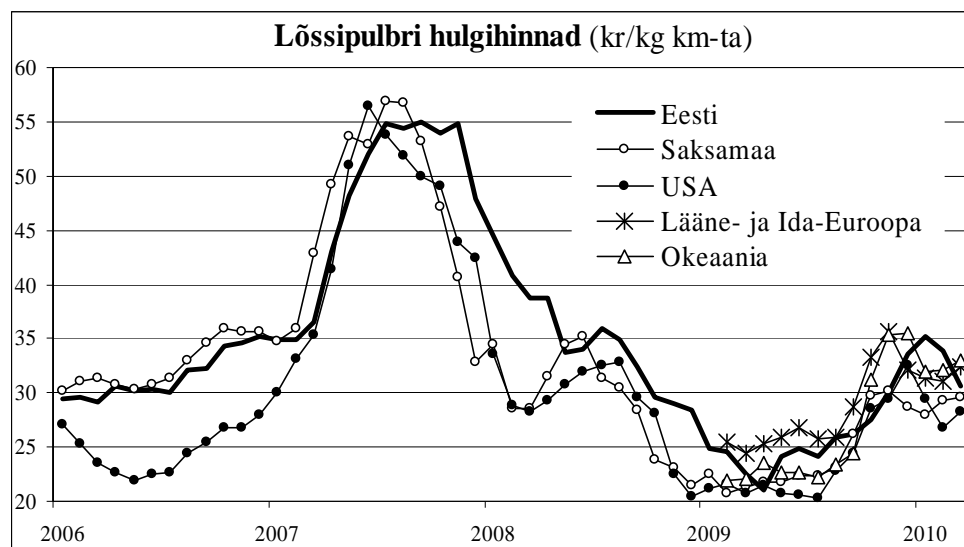
	IV kv 2007	IV kv 2008	IV kv 2009	märts 2010	2007	2008	2009
TÄISPIIMAPULBER							
Saksamaa	55.15	32.21	39.75	38.65	53.62	41.07	32.07
USA keskmine	50.33	39.41	...	...	47.58	38.91	...
Lääne- ja Ida-Euroopa	...	...	40.02	38.66	...	...	32.25
Okeania	...	...	35.93	36.36	...	...	27.78
LÖSSIPULBER							
Saksamaa	40.24	22.82	29.55	29.57	46.41	29.28	24.20
USA keskmine	45.14	23.69	30.17	28.28	44.87	29.05	23.70
Lääne- ja Ida-Euroopa	...	...	33.73	32.36	...	...	28.10
Okeania	...	...	34.02	32.93	...	...	25.90
VÕI							
Prantsusmaa	60.60	34.42	47.46	44.75	51.28	40.59	37.90
Saksamaa	58.15	35.49	52.29	44.59	54.03	41.55	40.70
USA keskmine	32.06	39.23	33.32	38.47	34.77	34.55	30.90
Okeania	...	...	38.35	43.52	...	...	27.10
JUUST							
Saksamaa Edam	65.45	43.55	43.68	44.20	54.61	51.15	39.20
Poola Gouda/Edam	66.77	44.08	44.37	47.02	53.09	51.08	39.72
USA keskmine	57.78	63.46	...	...	55.73	56.87	...
Okeania Cheddar	...	...	43.74	43.52	...	...	33.89

Allikad: ZMP, CLAL

sega hinnad maailmaturul 2010. aasta kevadel uuesti tõusmas. Samas aga mõjutab turgu ka madalate hindade perioodil sekkumisladudesse kogutud kaup, mis hinna tõustes müüki läheb.

Maailmaturul 2007. aasta keskel alanud lõssipulbri hulgihinna langus kestis 2009. aasta alguseni. EL-i suurematest tootjariikidest oli hinnatase madalaim Hollandis ja Saksamaal veebruaris (Hollandis 20.97 kr/kg, Saksamaal 20.73 kr/kg), olles seejuures 2,8 korda madalam kui kõrgeimal tasemel 2007. aasta juulis. Poolas oli hinnatase madalaim 2009. aasta juunis (23.92 kr/kg), Lääne- ja Ida-Euroopa keskmisena aga märtsis (24.43 kr/kg). Samas oli Okeaanias lõssipulbri hulgihind veebruaris 21.99 kr/kg. USA-s langes lõssipulbri hulgihind juba 2008. aasta detsembris 20.41 kr/kg-ni. Edasi püsis hinnatase suhteliselt stabiilsena või õige kergel tõusutendentsil 2009. aasta suveni, mil järgnes juba kiirem hinnatõus. 2009. aasta IV kvartali keskmine hind olid juba III kvartali keskmisest kõrgem Saksamaal ning ka Lääne- ja Ida-Euroopa keskmisena veerandi võrra, USA-s kolmandiku võrra ning Okeaanias 45% kõrgem. 2009. aasta kõrgeimale tasemele tõusid lõssipulbri hinnad Saksamaal ning Lääne- ja Ida-Euroopa keskmisena novembris (vastavalt 30.20 kr/kg ja 35.69 kr/kg), USA-s ning Okeaanias detsembris (vastavalt 32.57 kr/kg ja 35.56 kr/kg). 2010. aasta jaanuaris-veebruaris toimus taas kerge hinnakorrektsioon allapoole. Märtsis pöördusid hulgihinnad uuesti tõusule, kuid olid siiski 2009. aasta IV kvartali keskmistest mõnevõrra madalamad (tabel 7).

Joonis 16

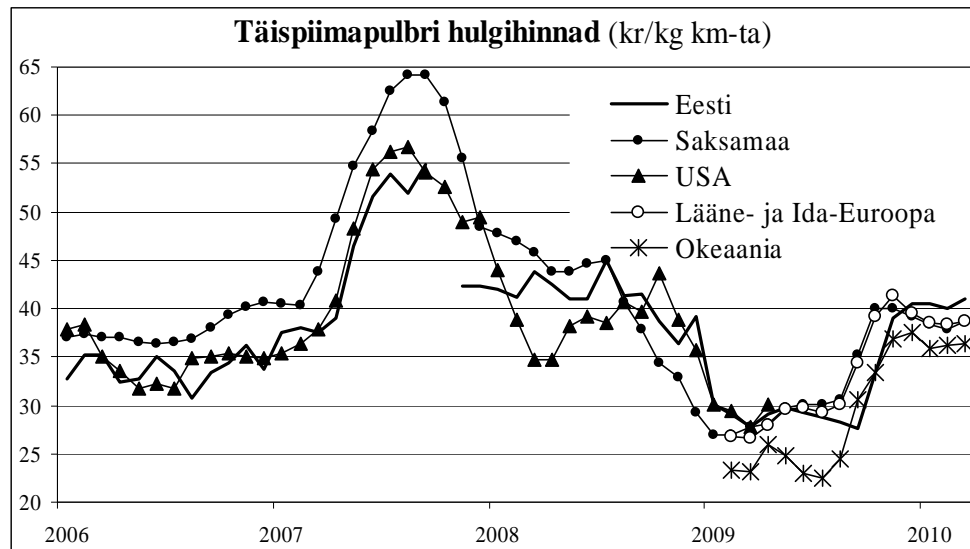

Allikad: ZMP, CLAL, EKI

Täispiimapulbri hulgihind oli maailmaturul madalaimal tasemel 2009. aasta alguses – Saksamaal jaanuaris-veebruaris (26.99 kr/kg), Lääne- ja Ida-Euroopas keskmisena veebruaris (26.67 kr/kg). Okeaanias oli piimapulbri hind märtsis 26.67 kr/kg, tõusis siis aprillis ligi 20 kroonini, kuid langes uuesti juuliks madalaimale tasemele (22.44 kr/kg). 2009. aasta II poolaastal toimus uuesti täispiimapulbri hulgihinna järsk tõus ja IV kvartalis (okt-nov) oli hind Saksamaal 48% kõrgem aasta alguse madalaimast tasemest (40.06 kr/kg), Lääne- ja Ida-Euroopa keskmisena 55% kõrgem (41.40 kr/kg) ning Okeaanias oli detsembris hind 37.61 kr/kg, mis oli 67,6% kõrgem juulikuisest madalaimast tasemest. 2010. aasta jaanuaris ja veebruaris piimapulbri hinnad maa-

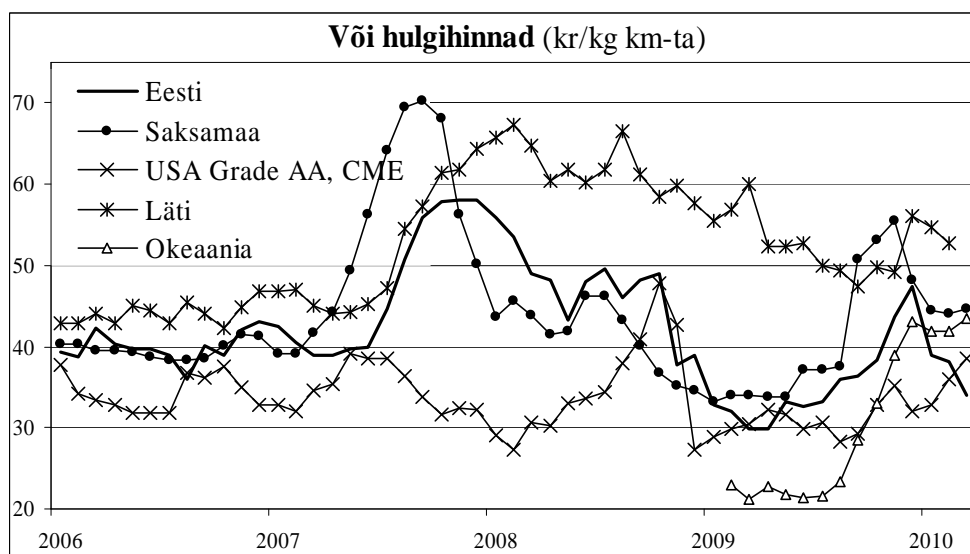
ilmaturul uuesti veidi alanesid, kuid pöördusid märtsis jälle tõusule. Märtsis jäi hind Saksamaal 2,8% ning Lääne- ja Ida-Euroopa keskmisena 3,4% madalamaks 2009. aasta IV kvartali keskmisest hinnast. Ookeanias aga oli hinnalangus 2010. aasta alguses väiksem ja märtsis oli hind IV kvartali keskmisest 1,2% kõrgem.

Joonis 17

Allikad: ZMP, CLAL, EKI

Joonis 18

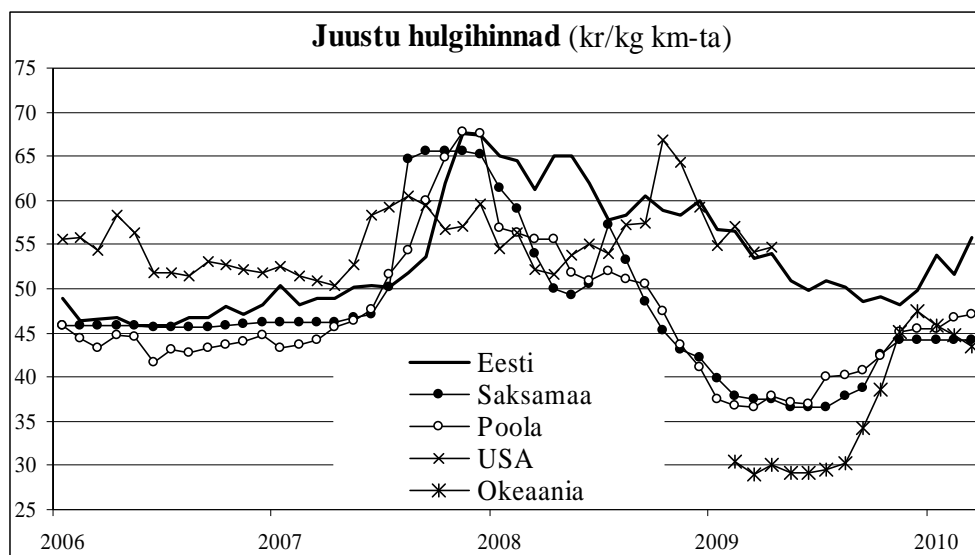
Allikad: ZMP, CLAL, EKI

Või hulgi hinna langus, mis toimus suuremate ja väiksemate vahepealsete tõusudega, kestis 2009. aasta alguseni. Madalam hinnatase oli Saksamaal 33.25 kr/kg, Prantsusmaal 33.64 kr/kg, Poolas 30.51 kr/kg. USA-s oli või hulgi hind 2008. aasta veebruaris 40% madalam kui Saksamaal ja Prantsusmaal, püsis Euroopa hindadest madalam kuni 2008. aasta III kvartalini, mil toimus kiire hinnatõus oktoobrini. Edasi järgnes järsk hinnalangus ja 2008. aasta detsembris oli või hulgi hind USA-s jälle Euroopa hindadest madalam. 2009. aasta I poolaastal USA ja Euroopa või hinnatasemed ühtlustusid. II poolaastal toimus aga hinnatõus Euroopas kiiremini kui USA-s. 2009. aasta IV kvartali keskmine hind oli III kvartali keskmisest kõrgem Saksamaal 25%, Prantsusmaal

29%, Poolas 33%, kuid USA-s vaid 13,4% kõrgem. Võrreldes 2008. aasta IV kvartali keskmise-ga oli hinnamuutus Prantsusmaal +38%, Poolas +45%, Saksamaal +47% ning USA-s -15%. Okeaanias oli või hulgihind 2009. aasta I poolaastal 28% madalam USA hinnast ja 36% mada-lam Saksamaa hinnast. 2009. aasta lõpuks kerkis aga võrreldavale tasemele Euroopa hindadega ning kõrgemaks USA hinnast (joonis 18). Aasta keskmiste hindade võrdluses oli muutus 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga Saksamaal -2%, Prantsusmaal -6,6%, USA-s -10,5%. Nagu pulbri-te hindades, toimus ka või hinnas maailmaturul 2010. aasta jaanuaris ja veebruaris kerge korrekt-sioon allapoole ning märtsis pöördusid hinnad uuesti tõusule. Märtsis jäid hinnad aga Euroopas madalamateks 2009. aasta IV kvartali keskmistest, kuid USA-s ja Okeaanias olid viimastest kõrgemad (tabel 7).

Juustu hulgihindade langus peatus 2009. aasta I kvartalis, püsis II kvartalis suhteliselt stabiilsena ning hakkas uuesti tõusma III kvartalis – Euroopas (Saksamaal ja Poolas) III kvartali alguses, Okeaanias III kvartali lõpus. Seejuures oli Okeania hinnatase II kvartalis ligi viiendiku võrra madalam kui Euroopas (joonis 19). III kvartalis alanud hinnatõus kestis Saksamaal 2009. aasta lõpuni ja püsis edasi stabiilsena ka 2010. aasta I kvartalis. Poolas tõusis või hind jätkuvalt kuni 2010. aasta I kvartali lõpuni. Okeaanias on aga hinnatõus olnud kiirem – 2009. aasta IV kvartali keskmine hind oli võrreldes III kvartali keskmisega Saksamaal 15,8% kõrgem, Poolas 10% ja Okeaanias 40% kõrgem. Selle tulemusena jõudsid või hulgihinnad Euroopas ja Okeaanias 2010. aasta I kvartalis peaaegu ühele tasemele. Saksamaal oli 2010. aasta märtsis Edam juustu hind 2009. aasta IV kvartali keskmisest hinnast 1,2% kõrgem, Poolas 6% kõrgem ja Okeaanias 0,5% madalam (tabel 7).

Joonis 19

Allikad: ZMP, EKI

Piimatoodete hinnamuutused maailmaturul kajastusid ka Eesti piimatööstusettevõtete **tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindades**. Enamuse piimatoodete hindade madalaimad tasemed jäid 2009. aasta II ja III kvartalis (pulbrite, plokkvõi ja väikepaki või) ja hinnad hakkasid uuesti tõusma enne

aasta lõppu. 2009. ja 2008. aasta IV-ndate kvartalite hindade võrdluses on muutused väiksemad (+4,7%...-15,8%) kui aastakeskmiste hindade võrdluses (-17,6%...-26,1%).

Juustu, joogipiimade ja kodujuustu hindade madalaimad tasemed jäid aga 2009. aasta III ja IV kvartalisse ning hinnatõusuperiood 2009. aastal jäi lühikeseks. Seetõttu on nende toodete osas IV kvartalite võrdluses hinnalangused suuremad (-2,7%...-39,3%) kui teistel toodetel. Aastakeskmiste hindade võrdluses on juustu, piima ja kodujuustu osas tööstusest väljamüügihinna langused vahemikus -3,1%...-37,3%. 2010. aasta alguses on enamuse toodete osas hinnatõus jätkunud (tabel 8, joonised 16-19).

Lõssipulbri tööstusest väljamüügihinna langus kestis Eestis 2009. aasta aprillikuuni (21.01 kr/kg) ja on edasi peaaegu pidevalt tõusnud kuni 2010. aasta jaanuarini (35.22 kr/kg). 2009. aasta IV kvartali keskmine hind oli 19,8% kõrgem III kvartali hinnast. Tänu kiirele hinnatõusule IV kvartalite hinnavõrdluses eelmise aastaga hinnamuutust ei olnudki, ekspordihind isegi tõusis. Aastakeskmiste võrdluses oli aga hinnalangus 2009. aastal 18,2%. Seejuures on lõssipulbri tööstusest väljamüügihind Eestis peaaegu kogu 2007. aasta lõpus alanud langusperioodi ja ka suurema osa tõusuperioodist püsinud kõrgemana kui Saksamaal ja USA-s. Lääne- ja Ida-Euroopa riikide keskmine hind ning ajuti ka Okeania hind on aga Eesti hinnast kõrgemad olnud (joonis 16). 2010. aasta veebruaris ja märtsis lõssipulbri hind Eestis võrreldes jaanuariga veidi alanes, hinnavahed teiste riikidega olid väikesed ja edasiseks on oodata hinnatõusu jätkumist, kuna ekspordinõudlus lõssipulbrile, nagu ka teistele piimatoodetele, on suurenemas.

Tabel 8

Piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2007-2009. aastail
(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; IV kvartali ja aasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	IV kv 2007	IV kv 2008	IV kv 2009	märts 2010	2007	2008	2009
Piimapulber	42.29/ 49.39	37.92/ 42.87	38.76/ 36.66	41.00	41.32/ 43.78	41.29/ 39.42	33.76/ 34.93
Lõssipulber	52.21/ 47.28	28.97/ 29.84	28.97/ 30.09	30.70	47.80/ 46.25	34.17/ 31.57	26.03/ 26.45
Juust Edam	65.69/ 63.69	58.96/ 58.39	48.96/ 46.43	55.85	54.87/ 55.35	61.06/ 63.15	51.65/ 46.69
Või, 82-85%, 25 kg,plokk	57.97/ 56.97	40.60/ 37.92	42.50/ 42.56	34.06	45.51/ 39.30	46.22/ 44.14	34.15/ 33.33
Või, üle 80%,väikepakk	61.21	65.85	55.46	59.60	50.39	65.88	54.28
Piim 2,5%, kile	7.20	6.94	4.21	4.90	5.74	7.40	4.64
Piim 2,5%, pure	8.21	8.55	6.38	6.63	6.84	8.65	6.94
Piim 3,5%, kile	7.90	8.06	5.77	5.64	6.67	8.25	6.44
Piim 3,5%, pure	8.64	8.95	7.98	8.26	7.31	9.04	8.35
Kodujuust, 4% lisandita	34.32	35.06	34.11	33.90	30.52	35.34	34.23

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

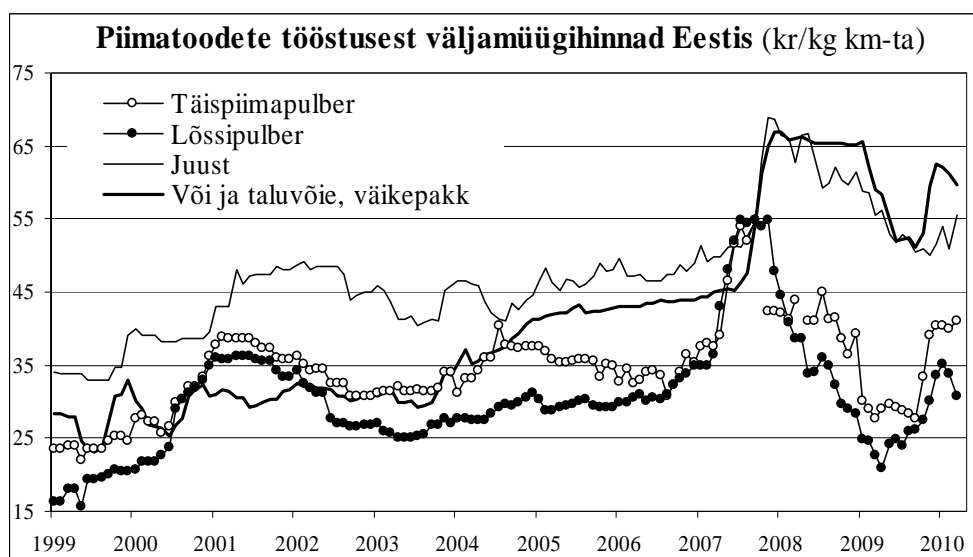

Täispiimapulbri hinnamuutused Eestis olid sarnased lõssipulbrile. 2009. aasta keskmine tööstusest väljamüügihind oli 18,2% madalam kui 2008. aastal (ekspordihind alanes vähem, -11,4%), kuid IV-ndate kvartalite võrdluses hind isegi tõusis 2,2% ja oli ekspordihinnast ligi kaks krooni kõrgem (tabel 8). Tõusuperioodil 2009. aasta teisel poolel oli piimapulbri väljamüügihind Eestis madalam kui Saksamaal ning Lääne- ja Ida-Euroopa riikides keskmiselt, kuid 2010. aasta I kvartalis oli Eesti hind kõrgem kui Euroopa riikides ja Okeaanias (joonis 17).

25-kiloses pakendis monoliitvõi tööstusest väljamüügihind püsis Eestis 2008. aastal kõrgel tasemel ja ületas tugevasti Hollandi, Saksamaa, Prantsusmaa ja Poola hindu. Või hinna langus, mis teistes Euroopa riikides algas juba 2008. aasta keskel, toimus Eestis 2008. aasta IV kvartalis ja 2009. aasta I kvartalis. 2009. aasta II ja III kvartalis oli või hind Eestis juba madalam kui eelnimetatud Euroopa riikides, kuid kõrgem USA ja Okeania hindadest. Uuesti hakkas või hulgihind Eestis tõusma 2009. aasta III kvartalis ja juba kiiremini IV kvartalis (IV kvartali keskmine hind oli 22,4% kõrgem III kvartali keskmisest). Seega kui või hind langes Eestis 2009. aastal aastakeskmiste võrdluses 26,1%, siis IV kvartalite võrdluses oli see tänu aasta lõpu kiirele tõusule aga 2009. aastal 4,7% kõrgem. Ekspordihind muutus samadel perioodidel vastavalt -24,5% ja +12,2%. 2010. aasta I kvartalis liikus või tööstusest väljamüügihind langustrendil nii Euroopa Liidus kui ka Eestis. Märtsis oli või väljamüügihind Eestis viiendiku võrra madalam 2009. aasta IV kvartali keskmisest.

Põhiliselt siseturul müüdava väikepakendis või tööstusest väljamüügihind püsis Eestis kõrgena kogu 2008. aasta jooksul, kuigi liikus aeglase tempoga langustrendil. 2009. aasta esimese kolme kvartali jooksul toimus või väljamüügihinna langus ja IV kvartalis uuesti kiire tõus (joonis 20). 2009. aasta IV kvartali keskmine hind jäi küll madalamaks aasta varasemast tasemest, kuid võrreldes 2009. aasta III kvartaliga oli hinnatõus 12,4%. 2010. aasta I kvartalis liikus väikepakendis või hind jälle langustrendil, kuid oli märtsikuus siiski 7,5% kõrgem eelmise aasta IV kvartali keskmisest (tabel 8).

Joonis 20

Allikas: EKI

Edam-tüüpi juustu tööstusest väljamüügihind Eestis on langustrendil kõikunud 2007. aasta lõpust alates. Sama trend jätkus ka 2009. aastal (joonised 19 ja 20). Juustu tööstusest väljamüügihind ei ole Eestis aga langenud samal määral kui mujal maailmas. Kuna juustu ekspordihind Eestis on langenud enam kui tööstusest väljamüügihind (aastakeskmiste arvestuses vastavalt -26% ja -15,4% võrreldes eelmise aastaga), siis järelikult aitas Eesti juustutootjatel hinnataset hoida just siseturult saadud kõrgem hind. Juustu väljamüügihinna langustrend jätkus Eestis 2009. aasta novembrini ja IV kvartali keskmine hind oli 1,8% madalam III kvartali keskmisest hinnast ning 17% madalam eelmise aasta vastavast näitajast. 2010. aasta alguses pöördus juustu tööstusest väljamüügihind Eestis tõusutrendile ja märtsikuus oli see 14% kõrgem 2009. aasta IV kvartali keskmisest hinnast.

Ka mitmete teiste siseturule müüdavate piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad püsisid 2007. aastal saavutatud kõrgel tasemel suhteliselt stabiilsed, liikusid 2008. aastal analoogselt väikepakendis või hinnale, olles vaid kerge langussuunaga. Hinnalangus kiirenes 2009. aasta alguses ja madalaim hinnatase saavutati olenevalt tootest III või IV kvartalis. Joogipiimade väljamüügihinnad olid aastakeskmiste võrdluses 2009. aastal 7,6%...37,3% madalamad kui 2008. aastal. 2009. aasta IV kvartalis toimus juba kerge hinnatõus, kuid IV kvartali keskmised hinnad olid 11...39% madalamad kui 2008. aasta IV kvartalis. 2010. aastal on joogipiimade tööstusest väljamüügihinnad pärast aasta alguses toimunud kerget korrektsiooni allapoole jätkanud tõusu. 2010. aasta märtsis oli 2,5%-lise kilepakendis piima hind 16,4% kõrgem IV kvartali keskmisest hinnast, 2,5%-lisel purepakendis piimal 3,9% ja 3,5%-lisel purepakendis piimal 3,5% kõrgem ning vaid 3,5%-lise kilepakendis piima hind oli 2,2% madalam kui eelmises kvartalis (tabel 8). 4%-lise rasvasusega kodujuustu väljamüügihinna muutused on olnud väiksemad, hind on 2009. aastal kõikunud üles-alla, kuid 2009. aasta IV ja 2010. aasta I kvartalis liikus kodujuustu hind langustrendil. 2009. aasta IV kvartali keskmise hinna võrdluses aastataguse perioodiga oli kodujuustu hinnalangus 2,7%. 2010. aasta märtsis oli hind IV kvartali keskmisest veel 0,6% madalam.

Piimatoodete **jaehindade** langus, mis algas Eestis 2008. aasta II kvartalis, kestis 2009. aasta III kvartalini. 2009. aasta augustist hakkas piima kokkuostuhind tõusma. III kvartali lõpus ja IV kvartalis pöördusid ka piimatoodete jaehinnad uuesti tõusule ning olid IV kvartali keskmisena 0,7%...12,1% kõrgemad III kvartali keskmistest hindadest. Enim tõusis võrreldes III kvartaliga 2,5%-lise kilepakendis joogipiima hind (+12,1%), mis oli võrreldes eelmise aastaga ka kõige rohkem langenud (9 kuu arvestuses -21%). Üle 80%-lise rasvasusega väikepakis või hind tõusis IV kvartalis võrreldes III kvartaliga 4%, taluvõidel 3,3%, kohvikooril 2,8%, kilepakendis keefiril 2,4% ja kodujuustul 1,3%. Ülejäänud piimatoodete hinnatõusud jäid alla 1%. Võrreldes III kvartaliga alanes Eesti kauplustes vaid Edam juustu jaehind (-2,1%).

Võrreldes 2008. aasta IV kvartaliga jäid aga piimatoodete jaehinnad 2009. aasta IV kvartalis 5,5%...26,2% madalamaks. Teistest enam jäid eelmisest aastast odavamaks 2,5%-line kilepakendis piim (-26,2%), kohvikoor (-21,1%), Edam juust (-20,7%), hapukoor (-20,4%). Kõige vähem alanes taluvõide hind (-5,5%) ning kallim oli aastatagusest vaadeldud toodetest vaid kodujuust (+4%).

Kuna piima kokkuostuhinnad on jätkuvalt tõusmas ning ekspordinõudlus piimatoodetele suureneb, siis on oodata ka piimatoodete jaehindade edasist tõusu. Samas pidurdab hindade liiga kiiret tõus-

mist Eestis püsiv tööpuuduse kõrge tase, mis piirab tarbijate nõudlust ja seega suurendab konkurentsi nii toojate kui jaekaubandusettevõtete hulgas.

Tabel 9

Piimatoodete jaehindade muutus Eestis 2007-2009. aastail
(IV kvartali ja aasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	IV kv 2007	IV kv 2008	IV kv 2009	märts 2010	2007	2008	2009
Juust Edam	116.09	121.72	96.55	97.87	100.69	126.18	104.06
Või, üle 80% väikepakk	98.61	99.43	88.22	96.56	80.69	100.15	90.14
Hapukoor	26.60	27.39	21.81	22.47	22.56	27.90	23.35
Kohvikoor	25.87	26.04	20.54	21.91	22.61	27.01	21.83
Kodujuust	52.62	56.64	58.93	57.07	47.75	56.80	57.92
Piim 2,5%, kile	9.33	9.15	6.74	7.23	7.35	9.76	6.97
Piim 2,5%, pure	11.44	12.20	9.95	9.88	9.86	12.42	10.73
Piim 3,5%, pure*	12.67	12.90	12.53	11.90	10.58	12.90	12.39
Keefir, kile	10.02	10.27	8.66	8.87	9.04	10.66	8.97
Keefir, pure	12.14	13.18	12.00	12.09	11.06	13.25	12.34
Virsikujogurt, 1 kg pure*	18.73	19.23	19.63	21.07	18.94	19.69	19.43
Maasikajogurt, väike tops*	5.20	5.47	5.53	5.43	5.03	5.37	5.45
Maitsestatamata jogurt*	11.53	11.77	11.83	11.83	10.51	11.67	11.80

* kodumaise toote keskmine hind Tallinna supermarketites kvartali esimese kuu alguses ja nendelt arvatud aasta keskmised hinnad

Allikas: EKI

Tabel 10

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites dets. 2009.a (kroonides)

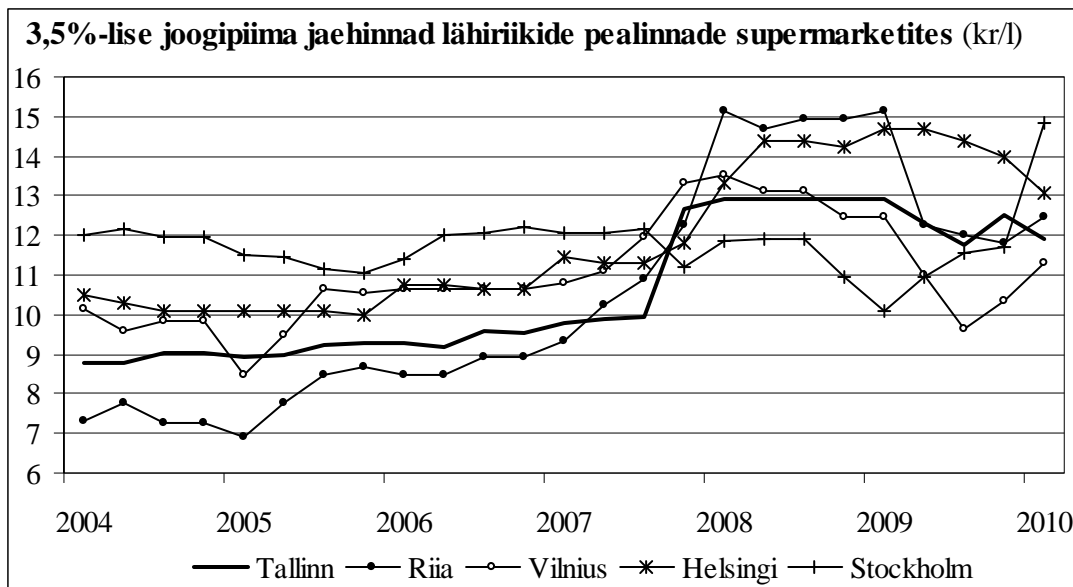
Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- ku- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Zott Danone jms jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	150 g	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	12.53	19.40	88.60	4.08	19.63	11.83	5.88	199.00
Riia	11.80	18.03	92.39	10.02	21.15	x	6.68	193.02
Vilnius	10.36	17.08	90.56	11.28	x	12.51	x	158.56
Praha	9.77	12.40	86.71	12.08	34.39	8.97	7.79	158.06
Bratislava	12.53	22.01	79.02	14.06*	34.22	12.36	5.08	166.54
Budapest	12.51*	23.56	92.53	x	x	14.79	x	x
Helsingi	13.98	24.33*	138.44	11.27*	27.38	15.63	9.44	236.00
Berliin	12.28	16.15	119.15	7.97*	31.14	9.02	5.87	x
Stockholm	11.73	23.47	109.37	11.73	21.75	18.78	5.48	150.21

***Bratislava:** Danone jogurt; **Budapest:** piim 2,8%; **Helsingi:** võil ümberarvutus 500g pakendilt; kohvikoor 12%; Danone jogurt; **Berliin:** kohvikoor UHT; Danone jogurt; **Stockholm:** kohvikoor 12%; Arla jogurt
Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

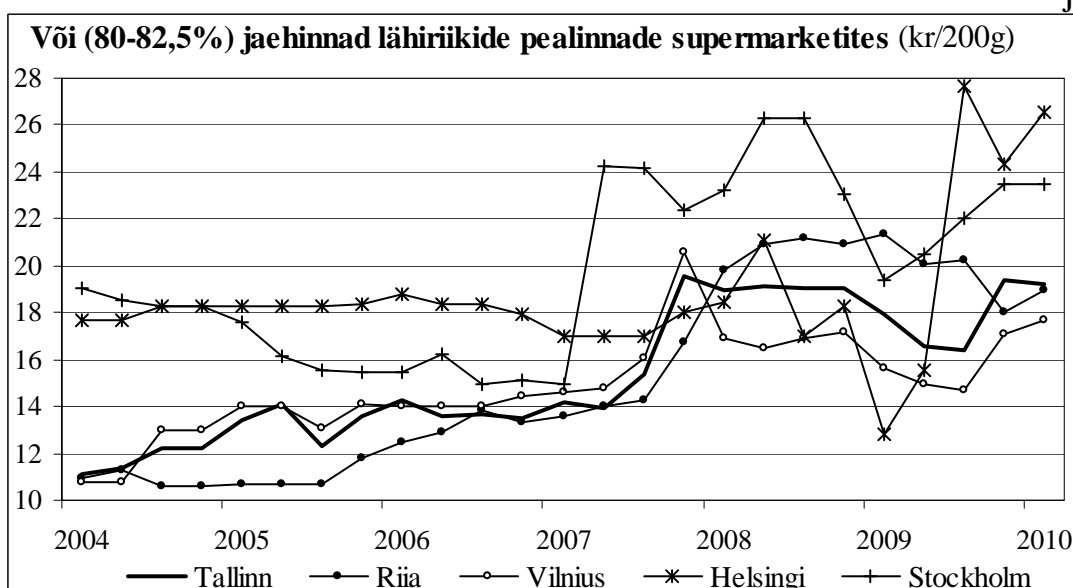
Piimatoodete ja hinnad läbisid langusperioodi 2008. aastal ja 2009. aasta alguses ka teistes EL-i liikmesriikides, kuid erinevates maades veidi erinevatel aegadel ja ulatuses (Euroopa pealinnade **supermarketite** hinnavõrdluse alusel). 2009. aasta teisel poolel liikusid Euroopa pealinnades piimatoodete hinnad üles-alla, enamasti aga valdavalt tõusutendentsil. 2009. aasta detsembris oli 3,5%-line piim võrreldes 2008. aasta detsembriga kallim vaid Stockholmis. Või oli aastatagusest kallim Tallinnas, Bratislavas, Helsingis, Berliinis ja Stockholmis, juust (Edam, Gouda) Vilniuses, Berliinis ja Stockholmis ning valgehallitusjuust Riias, Vilniuses, Helsingis ja Stockholmis. Kohvikoor oli 2009. aasta lõpus aastatagusest kallim Prahhas, Bratislavas ja Berliinis, maitsetamata jogurt Vilniuses, Prahhas ja Budapestis.

Joonis 21

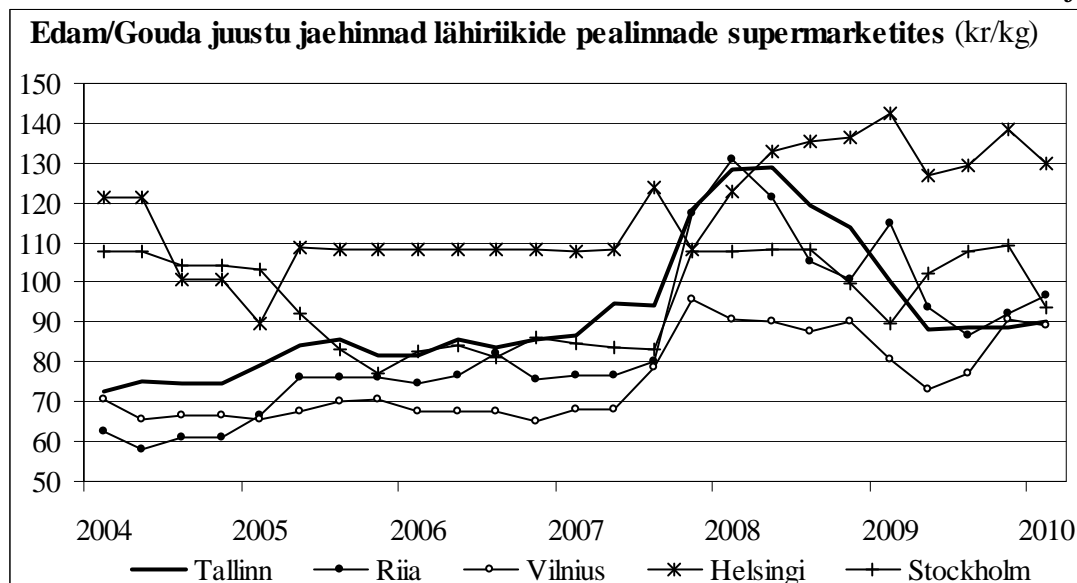

Allikas: EKI

Joonis 22

Allikas: EKI

Teiste Euroopa riikide pealinnadega võrreldes olid Tallinna supermarketites 2009. aasta detsembris kõige odavamad kohvikoor ja virsikujogurt (tabel 10). Joogipiim oli Tallinnas vaadeldud linnade keskmisest hinnast 4,9% kallim, või oli keskmisest 1% odavam. Juust oli Tallinnast odavam vaid Prahas ja Bratislavas. Maitsestatamata jogurt oli Prahas ja Berliinis odavam kui Tallinnas, mujal kallim. Valgehallitusjuust oli vaadeldud linnade keskmisest Tallinnas 10,4% kallim. Seega olid 2009. aasta detsembris Tallinnas vaadeldud linnade keskmistest odavamad kõik piimatooted peale joogipiima ja valgehallitusjuustu.

Toorpiima **kokkuostuhindade** tõus lõppes EL-is 2007. aasta viimastel ja 2008. aasta esimestel kuudel. Vaid üksikutes riikides (Taani, Itaalia, Soome) jätkus hinnatõus 2008. aasta kolmanda kvartali lõpuni ning Küprosel koguni 2009. aasta I kvartali lõpuni. Hinnalanguse lõpp oli samuti riigiti erinev, kuid langes valdavalt 2009. aasta II ja III kvartalisse. Järgnes hinnatõus, mis enamuses riikidest kestis 2009. aasta lõpuni. 2009. aasta IV kvartali keskmine kokkuostuhind oli EL-27 riikides keskmiselt juba 10,9% kõrgem kui III kvartali keskmine hind. Aasta keskmisena oli hinnalangus EL-27 riikides keskmiselt 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 23,8%. 2010. aasta veebruaris oli EL-27 keskmine hind 2,3% kõrgem kui 2009. aasta IV kvartalis.

Eesti kokkuostuhind oli 2009. aasta III kvartali keskmisena EL-27 riikide pingereas tagantpoolt kolmas (veel madalamad olid Läti ja Leedu hinnad) ning IV kvartali keskmisena tagantpoolt teine (pingerea viimane oli Läti). Kuna Lätis ja Leedus oli hinnatõus IV kvartalis võrreldes III kvartaliga kiirem kui Eestis (Lätis +33,3%, Leedus +44,4%, Eestis +14,9%), siis jäi Eesti kokkuostuhind 2009. aasta detsembris EL-27 riikide pingereas viimaseks ehk madalaimaks (3.66 kr/kg). Eestis on piima kokkuostuhinna tõus jätkunud ka 2010. aasta esimestel kuudel, paljudes riikides on aga aastavahetusel toimunud mõningane sesoonne hinnakorrektsioon. 2010. aasta veebruari andmetel oli Eesti piima kokkuostuhind EL-27 riikide pingereas tagantpoolt 6. kohal,

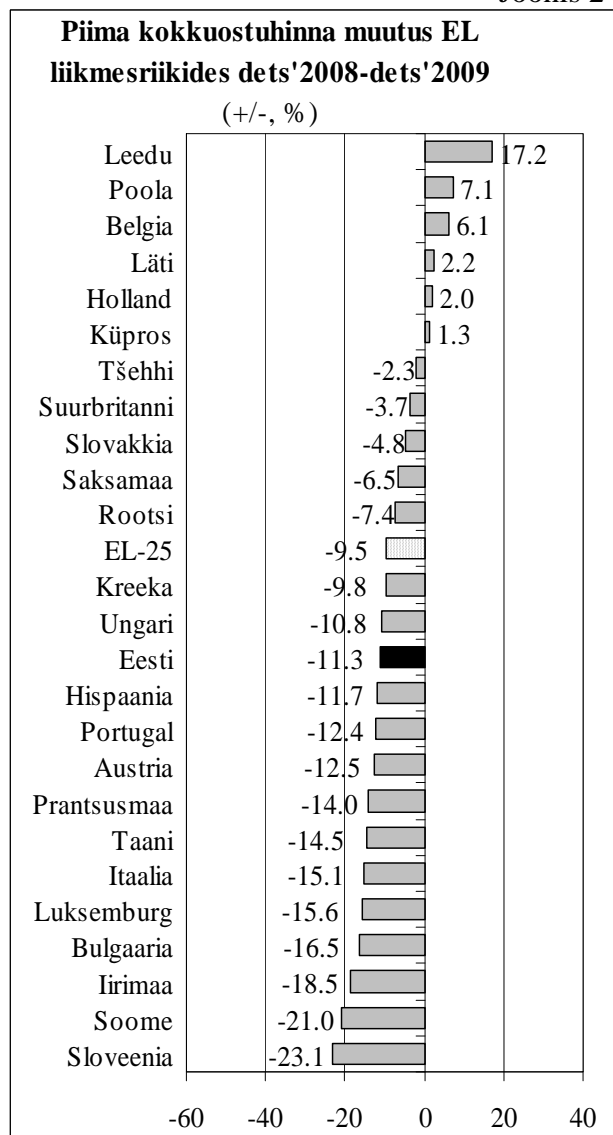
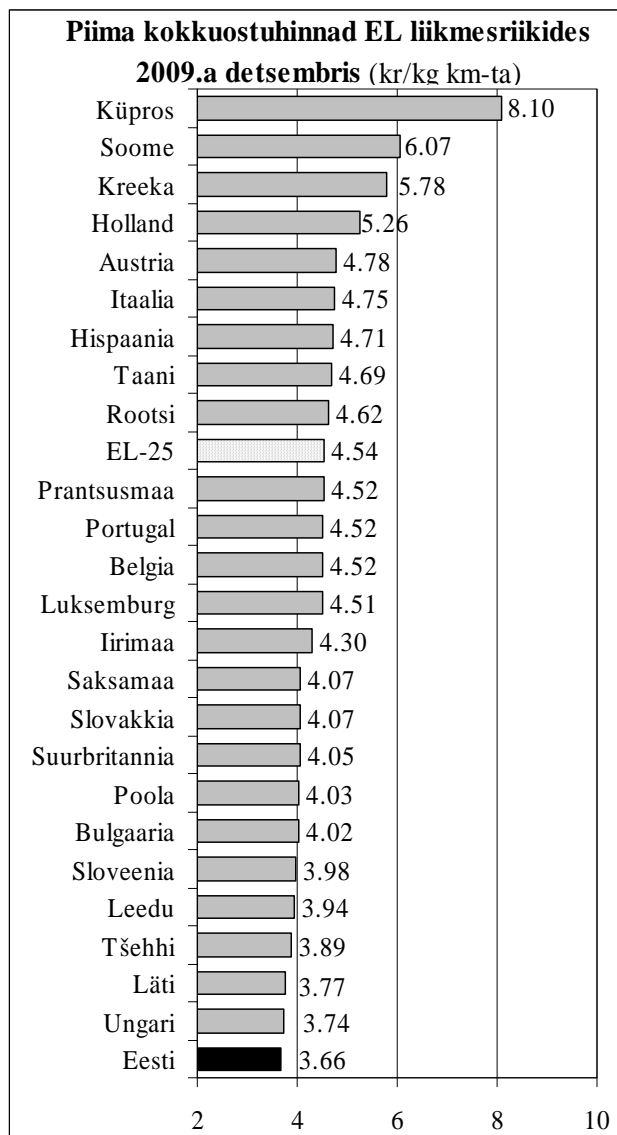
Eesti hinnast madalam oli kokkuostuhind Slovakkias, Sloveenias, Ungaris, Lätis ja Leedus (tabel 11). Piima keskmine kokkuostuhind 2009. aastal jäi Eestis 33,4% madalamaks kui 2008. aasta keskmine hind. Võrreldes piima keskmise kokkuostuhinna madalaima seisuga Eestis 2009. aasta juulikuus (2.98 kr/kg) oli hinnatõus 2010. aasta veebruariks 35,9% (4.05 kr/kg-ni).

Tabel 11

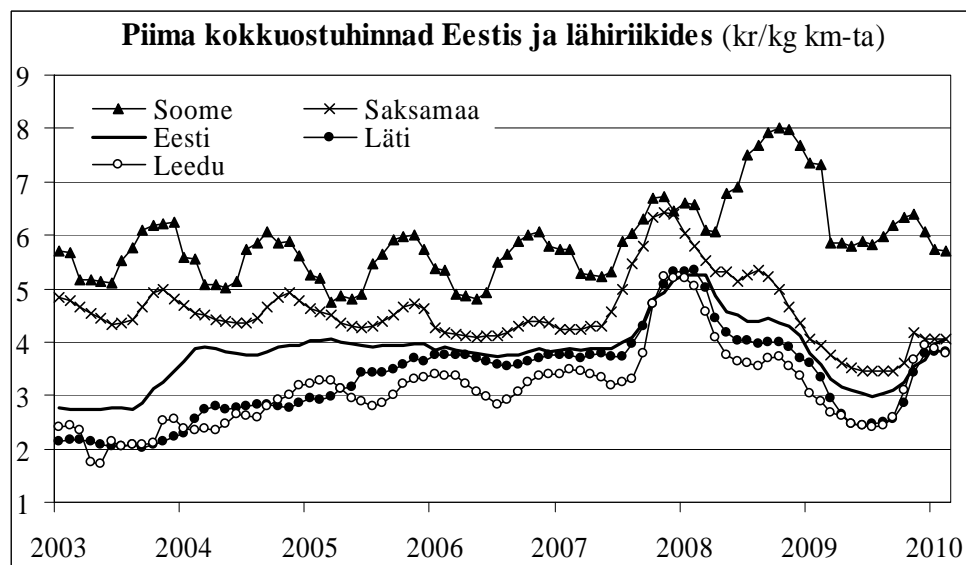
Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu riikides, USA-s ja Uus-Meremaal
(kr/kg km-ta)

	IVkv 2007	IVkv 2008	IVkv 2009	Veebr. 2010	2007	2008	2009
Belgia	6.58	4.35	4.40	4.37	5.31	5.01	3.70
Bulgaaria	4.79	4.98	4.02	4.11	3.92	4.94	3.97
Tšehhi	5.56	4.29	3.77	4.15	4.61	5.15	3.54
Taani	6.11	5.74	4.55	4.69	4.95	5.82	4.31
Saksamaa	6.38	4.66	3.95	4.07	5.10	5.24	3.71
Eesti	4.97	4.26	3.49	4.05	4.20	4.94	3.29
Kreeka	7.11	6.47	5.76	5.86	6.05	6.76	5.90
Hispaania	6.07	5.45	4.61	4.60	5.11	5.94	4.57
Prantsusmaa	5.84	5.16	4.55	4.93	4.92	5.64	4.52
Iirimaa	6.95	5.30	4.40	4.25	5.47	5.56	3.87
Itaalia	5.87	5.99	4.75	4.62	5.37	6.02	4.78
Küpros	6.73	7.87	8.02	8.06	6.49	7.71	7.99
Läti	5.02	3.86	3.35	3.81	4.13	4.32	2.92
Leedu	5.04	3.55	3.57	3.78	3.81	3.98	2.85
Luksemburg	7.18	5.63	4.39	4.35	5.64	5.89	4.20
Ungari	5.10	4.39	3.68	3.93	4.47	5.03	3.36
Malta	...	...	...	...	...	...	...
Holland	6.67	5.56	5.06	4.41	5.14	5.62	4.19
Austria	6.43	5.37	4.64	4.79	5.71	5.99	4.54
Poola	5.52	4.01	3.87	4.16	4.62	4.74	3.47
Portugal	6.10	5.28	4.43	4.44	4.96	5.68	4.54
Rumeenia	...	...	...	...	...	...	...
Sloveenia	4.87	5.20	3.94	4.04	4.39	5.16	4.05
Slovakkia	5.08	4.47	3.88	4.04	4.57	5.05	3.28
Soome	6.62	7.89	6.27	5.72	5.88	7.15	6.24
Rootsi	5.64	5.34	4.52	4.41	4.82	5.63	4.09
Suurbritannia	5.75	4.82	4.09	4.24	4.62	4.93	4.03
EL-15	6.35	5.53	4.69	4.65	5.27	5.79	4.48
EL-10	5.32	4.66	4.17	4.45	4.59	5.09	3.86
EL-25	5.92	5.20	4.43	4.53	4.97	5.51	4.20
USA	5.16	4.72	3.66	4.04	5.02	4.60	3.17
Uus-Meremaa	4.23	2.98	3.55	3.70	3.52	3.94	2.86

Allikad: Euroopa Komisjon, SA

Allikas: Euroopa Komisjon

Allikad: Euroopa Komisjon, SA

Piima* keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtes meiereides
(kr/kg km-ta)

	IVkv 2007	IVkv 2008	IVkv 2009	veebr 2010	2007	2008	2009
Belgomilk, Belgia	6.70	4.35	4.54	4.46	5.45	5.09	3.85
Humana Milch Union, Saksamaa	6.48	4.97	4.15	4.20	5.22	5.45	3.89
Nordmilch Saksamaa	6.26	4.25	4.10	4.20	5.08	4.94	3.67
Arla Foods Taani	5.75	5.39	4.11	4.25	4.74	5.60	3.99
Hämeenlinnan O., Soome	5.95	7.27	6.07	5.29	5.28	6.51	6.00
Bongrain CLE, Prantsusmaa	5.54	5.11	4.29	4.82	4.81	5.55	4.63
Danone Prantsusmaa	5.92	5.66	4.47	4.80	5.01	5.79	4.69
Lactalis Prantsusmaa	5.56	5.13	4.27	5.03	4.79	5.53	4.59
Sodiaal, Prantsusmaa	5.42	4.86	4.23	4.92	4.69	5.47	4.60
First Milk, Suurbritannia	5.48	4.97	3.73	3.71	4.28	4.87	3.80
Glanbia, Iirimaa	7.27	5.41	3.87	4.06	5.51	5.55	3.65
Kerry Agribusiness, Iirimaa	6.07	4.67	3.73	3.89	5.10	5.23	3.62
Royal Friesland Campina, Holland	6.72	5.36	4.81	4.18	4.98	5.31	3.97
Dairy Crest, Suurbritannia	3.93	5.45	4.48	4.30	4.29	5.14	4.37
Suurtööstuste keskmine EL-is	5.15	5.20	4.32	4.38	4.96	5.43	4.16

* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

Allikas: LTO

Aastakeskmiste arvestuses alanes piima kokkuostuhind EL-i suuremates piimatööstusettevõtetes (suurtööstuste keskmisena) 2009. aastal võrreldes eelmise aastaga 23,4% (5.43 kroonilt 4.16 kroonile kg eest). 2009. aasta IV kvartalis siiski piima kokkuostuhind enamuses EL-i suuremates piimatööstusettevõtetes tõusis - EL suurtööstuste keskmine kokkuostuhind III kvartalis oli 4.10 kr/kg, IV kvartalis 4.32 kr/kg ehk 5,4% kõrgem. Belgia, Hollandi, Soome ja Suurbritannia piimatööstustes on hind 2010. aasta alguses veidi alanenud, Saksamaa, Taani, Prantsusmaa ja Iirimaa tööstustes on aga hinnatõus jätkunud.

Väliskaubandus

2009. aastal vähenes Eestis nii piimatoodete ekspordi- kui impordikäive. Kaubavahetuse **saldo** jäi küll positiivseks (+1013,0 mln kr), kuid see vähenes aastaga 31,1% ehk 457,9 mln krooni võrra (joonis 26). Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL-i liikmesriikidega (+674,6 mln kr) kui ka 3. riikidega (+338,4 mln kr).

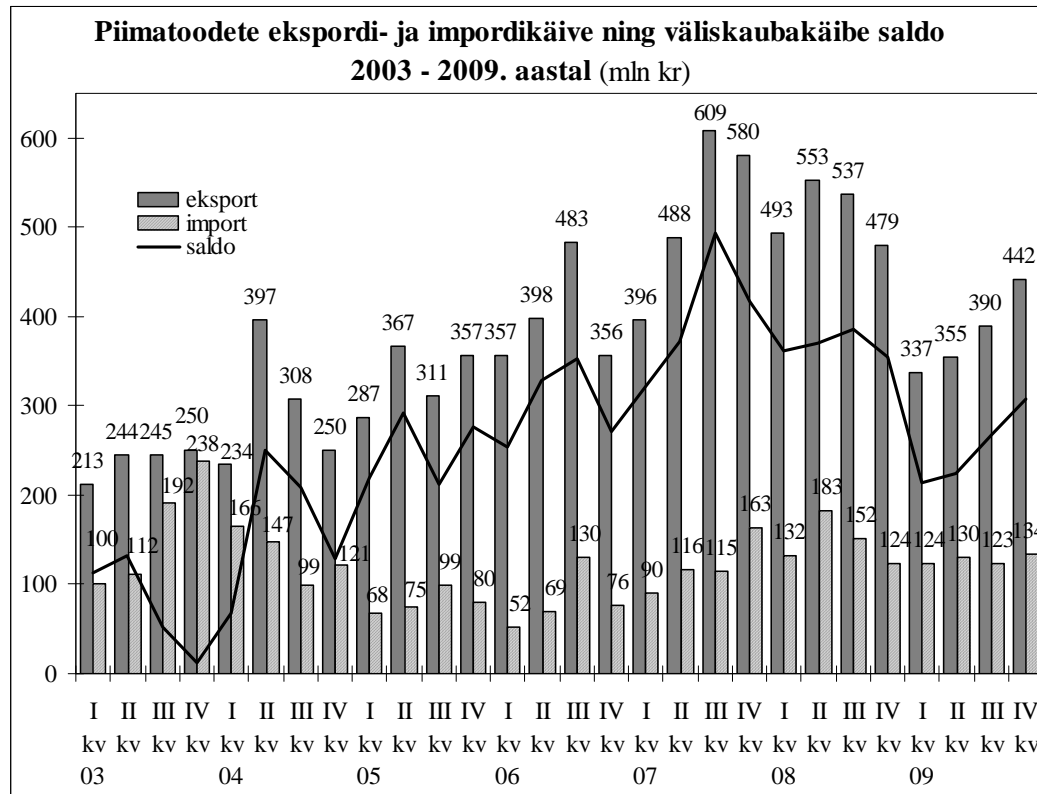
Piimatooteid eksporditi 2009. aastal Eestist kokku 1524,0 mln krooni eest ehk aastaga vähenes käive 26,1% (-537,6 mln kr). Ekspordit vähenes kiiremas tempos kui import. Impordikäive oli 2009. aastal 511,0 mln krooni ja see vähenes eelmise aastaga võrreldes 13,5% (-79,7 mln kr).

Väliskaubakäibe mahud vähenesid nii kaubavahetuse koguste vähenemise kui ka aastatagusest madalamate hindade tõttu.

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2009. aastal 14,9% (2008.a 17,1%) põllumajandussaaduste kogu ekspordikäibest ja import 3,5% (2008.a 3,4%) kogu impordikäibest.

Joonis 26

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

2009. aastal **eksporditi** Eestist piimatooeteid kokku 1524 mln krooni väärtuses, mis on 26,1% ehk 537,6 miljonit krooni vähem kui 2008. aastal (tabel 13). Suurem osa ekspordikäibe vähenemisest tulenes 1-6%-lise rasvasusega piima (-233,7 mln kr, koguse vähenemine 5,7 korda, hinna alanemine -16,3%), naturaalse juustu (-94,7 mln kr, koguse suurenemine +14,4%, hinna alanemine -26,1%), lõssipulbri (-64 mln kr, koguse vähenemine -22%, hinna alanemine -16,2%), piimapulbri (-32,5 mln kr, koguse vähenemine -3,4%, hinna alanemine -11,4%), või (-43,4 mln kr, koguse suurenemine 0,7%, hinna alanemine -24,5%) ja hapendatud piimatoodete (-34,6 mln kr, koguse suurenemine +6%, hinna alanemine -25,9%) käivete vähenemisest.

Suurenes vaid jäätise ekspordikäive (+12,4 mln kr, kogus +91,8%, hind -24,7%).

2009. aastal alanesid enim naturaalse juustu (-26,1%), hapendatud piimatoodete (-25,9%), või (-24,5%) jäätise (-24,7%) aasta keskmised ekspordihinnad. Võrreldes 2008. aastaga oli aasta keskmine ekspordihind kõrgem vadakutoodetel (+3,2%, sealhulgas vadakupulbril +5,7%) ning 21-45%-lise rasvasusega rõõsal koorel (+10,5%).

Koguseliselt vähenes 2009. aastal enim 1-6%-lise rasvasusega piima (-5,7 korda), 21-45%-lise koore (-40,5%), lõssipulbri (-22%), vadakupulbri (-17,2%) eksport. Suurenesid jäätise (+91,8%), naturaalse juustu (+14,4%), hapendatud piimatoodete (+6%) ning või (+0,7%) ekspordikogused. Piimatoodetest olid tähtsamad eksporditartiklid juust ja kohupiim (47% piimatoodete ekspordikäibest, sealhulgas naturaalne juust 35% käibest, joonis 27), lõssi- ja piimapulber (22%), või (9%), hapupiimatooded (9%), rõõsk piim-koor (6%). Võrreldes 2008. aastaga suurenes enim naturaalse juustu osakaal piimatoodete ekspordikäibes (4%-punkti võrra), vähenes aga enim rõõsa piima-koore osatähtsus (-11%-punkti võrra).

Tabel 13

Piimatoodete põhieksport 2008 – 2009

	2008			2009			Ekspordikoguse muutus 2009/08 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	62590	332310	5.31	15258	85054	5.57	-4,1 korda
sh piim 1-6%	56507	273907	4.85	9893	40167	4.06	-5,7 korda
koor 21-45%	2561	48470	18.92	1524	31850	20.90	-40,5
Kondenseeritud piim, pulber	12281	427338	34.80	10746	326966	30.43	-12,5
sh lõssipulber	5841	184415	31.57	4554	120454	26.45	-22,0
piimapulber	5722	225554	39.42	5527	193058	34.93	-3,4
Hapendatud piimatooded	8579	161227	18.79	9094	126651	13.93	6,0
sh jogurt	5870	96326	16.41	5424	81134	14.96	-7,6
Vadakutooted	9042	70498	7.80	7638	61451	8.05	-15,5
sh vadakupulber	8857	66298	7.49	7337	58128	7.92	-17,2
Või ja piimarasvad	4207	187477	44.57	4149	138214	33.31	-1,4
sh või	4100	180992	44.14	4127	137561	33.33	0,7
Juust, kohupiim	14078	804512	57.15	15848	693873	43.78	12,6
sh naturaalne juust	9739	615019	63.15	11144	520318	46.69	14,4
Jäätis	636	27799	43.72	1220	40159	32.92	91,8
Piimatooded kokku		2011161		x	1472368	x	x
Käive rahas, ilma kaubalise katteta	x	50400	x	x	51600	x	x
KOKKU	x	2061561	x	x	1523968	x	-26,1*

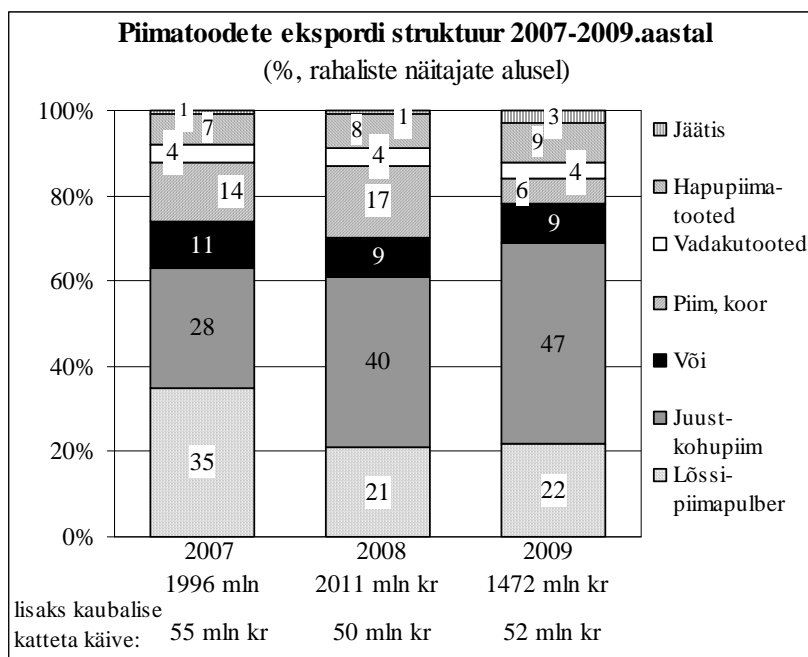
*Ekspordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete rahalisest ekspordist 2009. aastal moodustas ligi 77% eksport EL-i liikmesriikidesse ja 23% kolmandatesse riikidesse. Riikidest suurenes ekspordikäive viimase aastaga enim Venemaale (+69,8 mln kr, +26,9%). Venemaa osatähtsus ekspordis kolmandatesse riikidesse oli 93,1%. Eksport kolmandatesse riikidesse suurenes 2008. aastaga võrreldes 38,2 mln kr võrra ehk 12,1%. Eksport EL riikidesse vähenes 575,8 mln kr võrra ehk 33%.

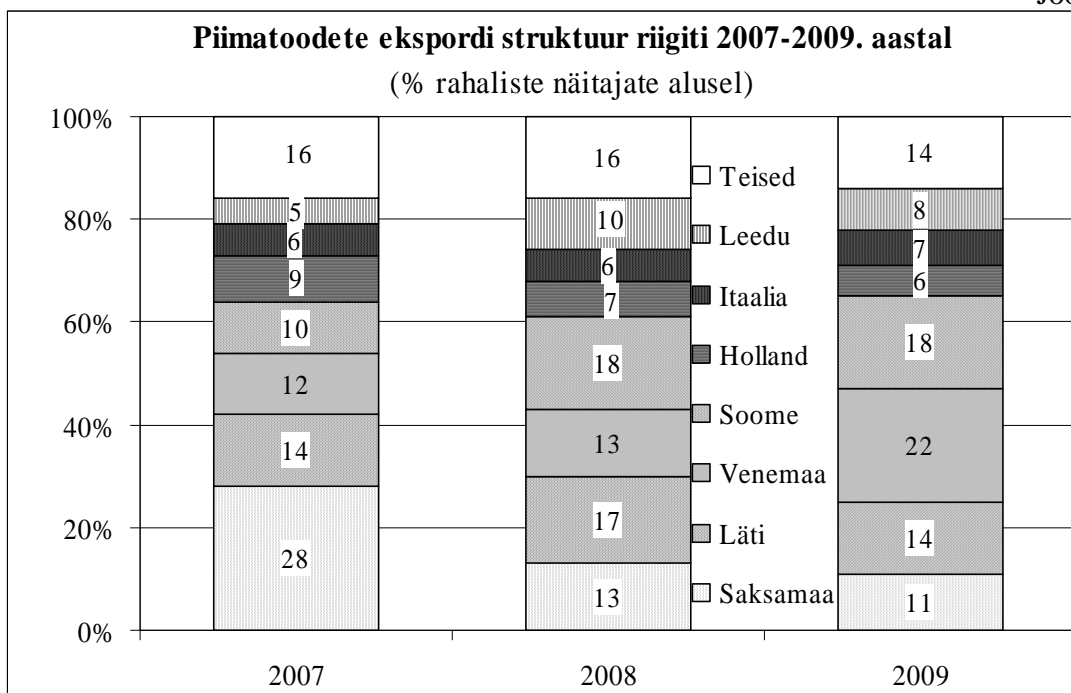
2009. aastal oligi suurima osakaaluga sihtriiki Eesti piimatoodete väljaveos Venemaa (21,6% piimatoodete kogu ekspordikäibest, joonis 28). Järgnesid Soome (18%), Läti (14%), Saksamaa (11%). Venemaa osakaal oli suur juustu ja kohupiima (29,8% selle ekspordikogusest, sealhulgas 42% naturaaluustu kogusest), või (17,8%), lõssipulbri (19,9%), täispiimapulbri (5,8%), rõõsa piima ja koore (11,4%), vadakutoodete (71,4%) ekspordikogustes.

Joonis 27

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 28

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Põhiliste piimatoodete ekspordi struktuur riikide lõikes 2009. aastal
(% vastava tootegrupi 2009.a ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor	Piima- ja lõssipulber	Hapendatud piimatooted	Või ja piimarasvad	Juust ja kohupiim
1999.a – 10859 t	1999.a – 14356 t	1999.a – 3154 t	1999.a – 8290 t	1999.a – 4626 t
2000.a – 2799 t	2000.a – 14737 t	2000.a – 1701 t	2000.a – 4671 t	2000.a – 3871 t
2001.a – 1999 t	2001.a – 15860 t	2001.a – 2089 t	2001.a – 3963 t	2001.a – 4550 t
2002.a – 3676 t	2002.a – 18014 t	2002.a – 2042 t	2002.a – 5411 t	2002.a – 6230 t
2003.a – 2445 t	2003.a – 12094 t	2003.a – 2647 t	2003.a – 6031 t	2003.a – 8388 t
2004.a – 4563 t	2004.a – 16731 t	2004.a – 2668 t	2004.a – 9009 t	2004.a – 5674 t
2005.a – 18218 t	2005.a – 15827 t	2005.a – 4961 t	2005.a – 5134 t	2005.a – 9243 t
2006.a – 60854 t	2006.a – 12256 t	2006.a – 6413 t	2006.a – 2736 t	2006.a – 11551 t
2007.a – 41597 t	2007.a – 19114 t	2007.a – 7640 t	2007.a – 5473 t	2007.a – 10748 t
2008.a – 62590 t	2008.a – 12281 t	2008.a – 8579 t	2008.a – 4207 t	2008.a – 14078 t
2009.a – 15258 t	2009.a – 10746 t	2009.a – 9094 t	2009.a – 4149 t	2009.a – 15848 t
Läti 61	Saksamaa 31	Läti 44	Saksamaa 31	Venemaa 30
Leedu 19	Venemaa 11	Soome 33	Venemaa 18	Soome 24
Venemaa 11	Suurbritannia 10	Leedu 16	Läti 17	Itaalia 12
Soome 9	Belgia 9	Rootsi 4	Holland 16	Läti 9
	Holland 7	Saksamaa 1	Soome 10	Holland 8
	Läti 7	Teised 2	Norra 3	Leedu 8
	Leedu 7		Austria 1	Austria 5
	Austria 6		Kasahstan 1	Teised 4
	Teised 12		Teised 3	

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Soome osakaal oli suur jogurti (55% ekspordikogusest), juustu ja kohupiima (23,9%, sealhulgas 26,7% naturaaluustu ekspordikogusest), jäätise (30%), või (10%), rõõsa piima ja koore (9,2%), lõssipulbri (6,9%) ekspordikogustes. Läti oli oluliseks sihtriigiks rõõsa piima ja koore (60,5% ekspordikogusest, sealhulgas 57,9% 1-6%-lise piima ekspordist), hapupiimatoodete (43,6%), või (17,1%), juustu ja kohupiima (9,1%), jäätise (35%) ekspordis. Saksamaa osatähtsus Eesti ekspordi sihtriikide seas oli suur (28% kogu ekspordikäibest) 2007. aastal. 2009. aastal moodustas Saksamaa osa vaid 11% ekspordikäibest. Saksamaale läks 30,9% lõssi ja täispiimapulbrite ekspordikogusest, 31,4% võist, 10,8% vadakutoodetest. Saksamaa osatähtsus võrreldes 2007. aastaga vähenes peamiselt lõssipulbri ja rõõsa koore ekspordi vähenemise arvel. Venemaa osakaal ekspordikäibes on suurenenud peamiselt lõssi- ja täispiimapulbri, vadakutoodete ja juustu ning kohupiima ekspordikoguste suurenemise arvel.

Piimatooteid **imporditi** 2009. aastal 511 mln krooni väärtuses, mis on 13,5% (-79,7 mln kr) vähem kui 2008. aastal (tabel 15). Käive on vähenenud enamuse kaupade impordihindade alanemise ning lõssipulbri, hapendatud piimatoodete ning vadakutoodete impordikoguste vähenemise tõttu. Võrreldes aastataguse perioodiga on impordihind kõrgem vaid vadakutoodetel. Impordikogused olid mullusest suuremad rõõsal piimal ja koorel, täispiimapulbril, võil ja piimarasvavõietel, juustul ja kohupiimal ning jäätisel. Eelmisest aastast väiksemad olid lõssipulbri, hapendatud piimatoodete ja vadakutoodete impordikogused.

Tabel 15

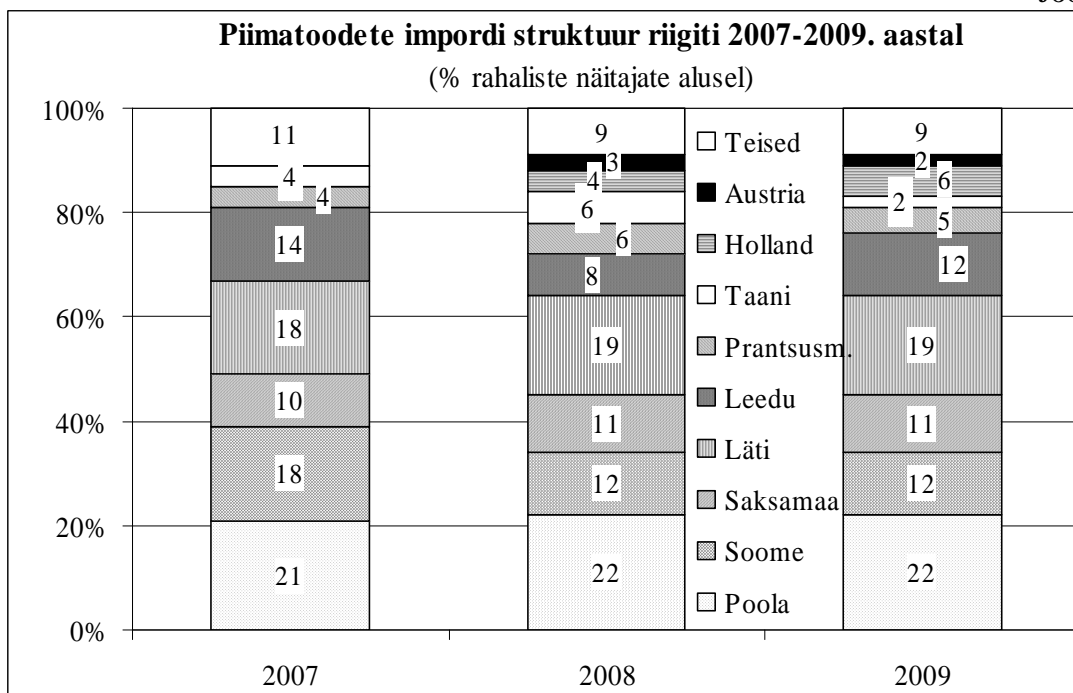
Piimatoodete põhiimport 2008 ja 2009. aastatel

	2008			2009			Impordi- koguse muutus 2009/08 + , - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	2219	28712	12.94	3130	30082	9.61	41,1
sh piim 1-6%	1660	15596	9.40	2078	12083	5.82	25,2
Kondenseeritud piim, pulber	4009	102983	25.69	3785	81180	21.45	-5,6
sh lõssipulber	1149	29009	25.25	1043	25609	24.56	-9,2
piimapulber	1281	40496	31.62	1527	38420	25.15	19,2
Hapendatud piimatooted	4914	134761	27.42	3927	95745	24.38	-20,1
sh jogurt	2133	54181	25.41	2016	49628	24.62	-5,5
Vadakutooted	4098	68121	16.62	2778	52558	18.92	-32,2
sh vadakupulber	3686	64020	17.37	2419	48189	19.92	-34,4
Või ja piimarasvad	227	11727	51.76	266	12220	45.94	17,2
sh või	224	11637	52.02	228	11272	49.51	1,8
Juust, kohupiim	3048	193179	63.38	3359	172074	51.23	10,2
sh naturaalne juust	1864	123810	66.41	2271	115055	50.66	21,8
Jäätis	977	36308	37.18	1160	37919	32.70	18,7
Piimatooted kokku	x	575791	x	x	481778	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	14900	x	x	29200	x	x
KOKKU	x	590691	x	x	510978	x	-13,5*

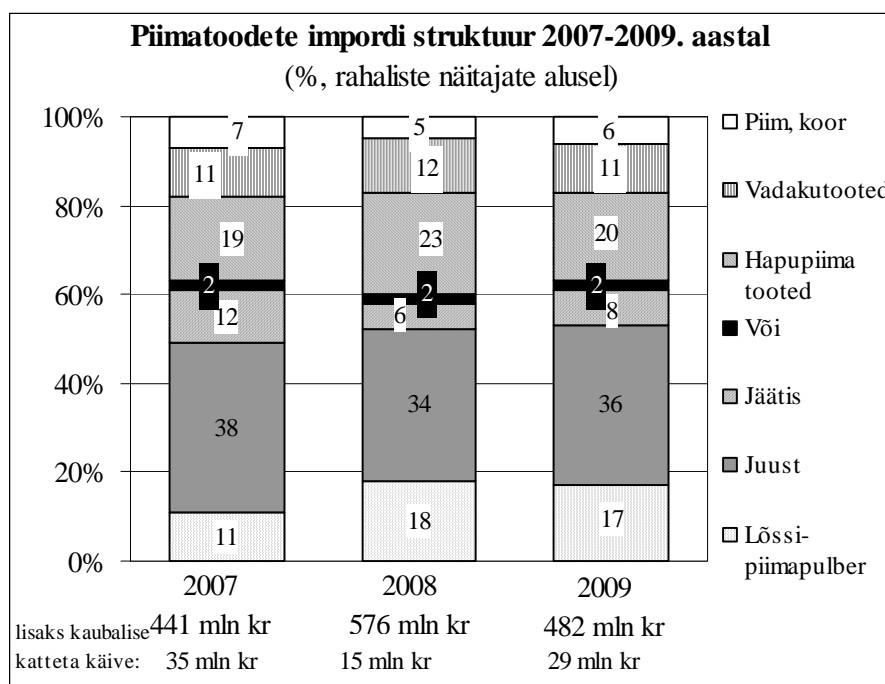
*Impordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Impordikäibest 97% moodustas 2009. aastal import EL-i riikidest ja 3% väljastpoolt EL-i ehk kolmandatest riikidest. Import EL-i teistest liikmesriikidest vähenes eelmise aastaga võrreldes 13,3% (-76,3 mln kr). Käive kolmandatest riikidest vähenes 18,2% ehk 3,4 mln kr võrra (2009.a käive 15,3 mln kr).

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eestile suuremateks piimatoodete impordipartneriteks olid vaadeldud perioodil Poola (piimatoodete impordikäive 112,8 mln kr, osakaal piimatoodete impordikäibes 2,1%), Läti (97,5 mln kr, 19,1%), Soome (62,3 mln kr, 12,2%), Leedu (61,6 mln kr, 12%) ja Saksamaa (58,3 mln kr,

11,4%, joonis 29). Seejuures on möödunud aastasega võrreldes enim suurenenud Leedu osatähtsus, kes on tõusnud viiendalt kohalt neljandaks edestades Saksamaad.

2009. aasta impordikäibest üle kolmandiku moodustas kohupiimade ja juustude sissevedu (joonis 30). Järgmisteks suuremateks gruppideks sisseveos olid hapupiimatooted (20%), pulbrid (17%) ja vadakutooted (11%). Või impordi osatähtsus on endiselt 2%, jäätise impordi osatähtsus on aga uuesti veidi suurenenud (6%-lt 8%-le).

Poolast imporditi 2009. aastal Eestisse 70,3% hapendatud piimatoodete impordikogusest, sealhulgas 1324 tonni jogurtit (65,7% jogurtite impordikogusest) ja 1436 tonni muid hapupiimatooted (75%). Oluline on Poola tähtsus impordimaana ka juustude osas – 17% kogu imporditud juustukogusest, sealhulgas 225 tonni värsket juustu ja kohupiima (35% nende impordikogusest), 65 tonni (20,3%) sulatatud juustu, 27 tonni sinihallitusjuustu (30%) ning 255 tonni naturaaluustu (11,2%). Võid toodi Poolast 28 tonni ehk 10,6% võiimpordist ning vadakutooteid 33 tonni.

Tabel 16

Põhiliste piimatoodete impordi struktuur riikide lõikes 2009. aastal
(% vastava tootegrupi 2009.a impordikogusest)

Piima- ja lõssipulber	Hapendatud piimatooted	Või ja piimarasvad	Juust ja kohupiim	Jäätis
1999.a – 2650 t	1999.a – 1550 t	1999.a – 2412 t	1999.a – 1439 t	1999.a – 965 t
2000.a – 5472 t	2000.a – 346 t	2000.a – 856 t	2000.a – 1590 t	2000.a – 1124 t
2001.a – 4402 t	2001.a – 1158 t	2001.a – 771 t	2001.a – 2177 t	2001.a – 1175 t
2002.a – 4704 t	2002.a – 1615 t	2002.a – 3509 t	2002.a – 2648 t	2002.a – 1127 t
2003.a – 10130 t	2003.a – 1181 t	2003.a – 8285 t	2003.a – 2960 t	2003.a – 1070 t
2004.a – 1664 t	2004.a – 1139 t	2004.a – 2980 t	2004.a – 3713 t	2004.a – 1431 t
2005.a – 611 t	2005.a – 1414 t	2005.a – 117 t	2005.a – 3614 t	2005.a – 1377 t
2006.a – 1742 t	2006.a – 2255 t	2006.a – 129 t	2006.a – 1981 t	2006.a – 1361 t
2007.a - 1563 t	2007.a - 3810 t	2007.a - 154 t	2007.a - 2739 t	2007.a - 1553 t
2008.a - 4009 t	2008.a - 4914 t	2008.a - 227 t	2008.a - 3048 t	2008.a - 977 t
2009.a - 3785 t	2009.a - 3927 t	2009.a - 266 t	2009.a - 3359 t	2009.a - 1160 t
Saksamaa 28	Poola 70	Läti 46	Läti 22	Leedu 51
Läti 25	Austria 9	Soome 32	Saksamaa 18	Soome 21
Leedu 16	Läti 8	Poola 11	Poola 17	Venemaa 13
Soome 13	Saksamaa 7	Leedu 9	Soome 12	Läti 9
Taani 9	Leedu 2	Norra 1	Holland 8	Tšehhi 4
Holland 3	Soome 2	Teised 1	Norra 7	Prantsusmaa 2
Teised 6	Itaalia 1		Leedu 6	
	Teised 1		Iirimaa 4	
			Teised 6	

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Läti osatähtsus oli suur või (123 tonni ehk 46,2%), juustude ja kohupiima (751 tonni, 22,3%), jäätise (100 tonni, 8,6%), pulbrite (948 tonni, 25% impordikogusest) ning rõõsa piima ja koore (2246 tonni, 71,8%) impordimisel. Soomest tuli 86 tonni võid, 409 tonni juustu ja kohupiima, 247 tonni jäätist, 239 tonni vadakutooteid, 505 tonni lõssi- ja piimapulbrit. Leedu osatähtsus oli suur rõõsa koore (48% impordikogusest), jäätise (51%), või (9%), pulbrite (15,7%), vadakutoodete (10%), juustude (6%) impordis. Suuremad impordiartiklid Saksamaalt olid: 1052 tonni lõssi- ja piimapulbrit, 615 tonni (18%) juustu ja kohupiima (sealhulgas 417 tonni naturaaljuustu), 261 tonni hapupiimatooteid.

Väljastpoolt Euroopa Liitu ehk kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid neljast riigist kokku 15,3 mln krooni väärtuses, millest 52% moodustas piimatoodete import Norrast, 37% Venemaalt, 7% Horvaatiast ja 4% Nigeeriast. Norrast toodi Eestisse 2,4 tonni võid ja piimarasvavõideid ja 223,4 tonni juustu ja kohupiima. Venemaalt toodi 155,8 tonni jäätist ning 22 tonni lõssipulbrit, Horvaatiast 32,8 tonni piimapulbrit ning Nigeeriast 16 tonni vadakutooteid.

Siseturg ja tarbimine

Eesti elanike ostujõud suurenes pidevalt kuni 2008. aastani ning sellega kasvas ka piimatoodete tarbimine. Seda näitavad ka EKI poolt bilansimeetodil läbiviidud arvestused - vaatamata kiirele hinnatõusule suurenes kuni 2007. aastani kallimate piimatoodete (juust, jogurt, kohupiim) siseturu maht koguseliselt (tabel 17). Vähenes vaid või tarbimine, sest seda asendatakse margariinide ja taimeõlidega. Kahel viimasel aastal (2008 ja 2009) on ostujõud langenud ning ka tarbimise näitajates on tagasiminekuks, seda vaatamata piimatoodete hindade langusele. Piimatoodete tarbimine ümberarvutatuna piimale näitab aga juba alates 2005. aastast vähenemist (tabel 1). Järelikult on üheks arvutusliku tarbimise languse põhjuseks asjaolu, et Eesti toiduainetööstus (nt kondiitri-, pagari-, piimatööstus jt) kasutab piimast tooraine asemel varasemast enam taimseid rasvu.

Piimatoodete **siseturu vajadus** on Eestis võimalik täielikult katta kodumaise piimatoodanguga, kuid avatud turumajanduse tingimustes on loomulik ka imporditud toodete müük, mis väikeses mahu rikastab pakutavat sortimenti ning pakub kodumaistele toodetele konkurentsi. 2009. aastal moodustas imporditud piimatoodete osakaal Eesti piimatoodete siseturumahu 14% (2008.a 17%, 2007.a 13%, 2006.a 9%, 2005.a 7%). Imporditud toodete osakaalu vähenemine 2009. aastal näitab, et meie tootjad on hakanud rohkem tähelepanu pöörama oma hinna-, tootearendus- ja turundusstrateegiatele, et tarbijaid tagasi võita. Impordi osakaalu kasv jätkub aga juustu, jogurtite ja kohupiimade osas.

Tabel 17

Piimatoodete toodang, import, eksport ja tarbimine (tuh t) ning isevarustus Eestis (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, %
Juust (kõva, poolkõva)							
Toodang	12,8	15,6	20,5	17,3	19,8	23,9	20,7
Import	2,7	2,3	1,2	1,5	1,9	2,3	21,1
Eksport	4,4	6,8	8,5	7,9	9,7	11,1	14,4
Tarbimine	11,1	11,1	13,2	10,9	12,0	15,1	25,8
Tarbimine kg/el.	8,2	8,2	9,8	8,1	8,9	11,3	27,0
Isevarustus (%)	115	141	155	159	165	158	-7%-punkti
Eesti toodangu osakaal siseturul (%)	76	79	91	86	84	85	+1%-punkt
Kohupiim ja -tooted							
Toodang	13,8	15,9	17,6	17,8	18,0	18,0	0,0
Import	0,3	0,5	0,2	0,6	0,6	0,6	0,0
Eksport	0,9	2,2	2,9	2,8	4,1	4,5	9,8
Tarbimine	13,2	14,2	14,9	15,6	14,5	14,1	-2,8
Tarbimine kg/el.	9,8	10,5	11,1	11,6	10,8	10,5	-2,8
Isevarustus (%)	105	112	118	114	124	128	+4%-punkti
Eesti toodangu osakaal siseturul (%)	98	97	99	96	96	96	0
Või							
Toodang	10,7	8,3	7,3	7,7	6,7	7,5	11,9
Interventsioonilaos						1,3	
Import	3,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0
Eksport	8,0	3,7	2,7	5,5	4,1	4,1	0,0
Tarbimine	5,7	4,7	4,7	2,3	2,8	2,3	-17,9
Tarbimine kg/el.	4,2	3,5	3,5	1,7	2,1	1,7	-19,0
Isevarustus (%)	188	177	155	335	239	326	+87%-punkti
Eesti toodangu osakaal siseturul (%)	47	98	98	96	93	91	-2%-punkti
Jogurt							
Toodang	15,8	18,3	19,9	20,6	19,0	...	...
Import	0,2	0,4	0,8	1,3	2,1	2,0	-4,8
Eksport	2,4	4,4	4,8	5,3	5,9	5,4	-8,5
Tarbimine	13,6	14,3	15,9	16,6	15,2	...	...
Tarbimine kg/el.	10,1	10,6	11,8	12,4	11,3	...	...
Isevarustus (%)	116	128	125	124	125	...	...
Eesti toodangu osakaal siseturul (%)	99	97	95	92	86	...	...
Jäätis							
Toodang	9,5	9,9	11,2	10,5	10,0	9,9	-1,0
Import	1,4	1,4	1,4	1,6	1,0	1,2	20,0
Eksport	2,0	0,6	0,8	0,9	0,6	1,2	2 korda
Tarbimine	8,9	10,7	11,8	11,2	9,5	9,9	4,2
Tarbimine kg/el.	6,6	7,9	8,8	8,3	7,1	7,4	4,2
Isevarustus (%)	107	93	95	94	105	100	-5%-punkti
Eesti toodangu osakaal siseturul (%)	84	87	88	86	89	88	-1%-punkti

Allikas: EKI arvutused

**Kodumaiste piimatoodete osakaal kaupluste rahalises käibes ja
sortimendis ning sortimendi laius**

Toidukaup	Mai 2001	Mai 2002	Mai 2003	Mai 2004	Mai 2005	Mai 2006	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009
Kodumaise toote osakaal vastava toote rahalises käibes (%)									
Piim	100	100	100	100	100	100	99	99	97
Naturaaljuust	96	90	89	88	82	80	79	79	82
Sulatatud juust	61	52	57	53	53	53	55	51	54
Jogurt	86	85	86	92	93	93	93	93	92
Või	100	100	100	99	100	100	99	96	92
Kohupiim	99	97	98	99	98	98	98	97	97
Jäätis	87	82	86	89	89	87	88	84	84
Sortimendi laius (nimetuste arv keskmiselt kaupluse kohta)									
Piim kodumaine	7,4	7,5	7,4	8,7	8,9	8,5	8,8	8,2	9,1
import	-	-	-	-	-	-	0,1	0,6	0,8
Naturaaljuust kod,	13,9	16,5	23,4	30,8	36,5	39,6	40,6	44,4	53,8
import	12,3	10,8	19,1	19,7	33,5	32,2	38,6	44,6	43,6
Sulatatud juust k,	8,7	8,8	9,2	10,6	12,5	11,8	12,5	13,9	14,5
import	18,7	24,0	21,4	23,1	28,7	28,1	27,2	26,2	24,3
Jogurt kodumaine	44,6	41,9	51,4	64,1	65,1	67,5	63,9	63,9	60,4
import	17,0	18,5	15,2	13,4	16,2	15,3	14,8	14,9	14,1
Või kodumaine	1,4	1,4	2,1	2,5	3,4	4,0	4,1	3,7	4,6
import	0,2	0,3	-	0,2	0,4	0,4	0,8	0,8	1,3
Kohupiim kodum,	23,8	20,3	31,2	34,2	40,7	43,0	43,6	47,5	51,0
import	2,0	3,6	4,1	3,1	3,4	2,8	3,3	3,4	4,4
Jäätis kodumaine	54,9	61,4	65,5	75,2	82,2	83,8	86,6	79,8	83,6
import	12,7	14,5	12,4	15,4	21,3	27,2	25,5	26,6	29,5
Kodumaise toote osakaal pakutavas sortimendis (%)									
Piim	100	100	100	100	100	100	99	94	92
Naturaaljuust	53	60	55	61	52	55	51	50	55
Sulatatud juust	32	27	30	31	30	30	32	35	37
Jogurt	72	69	77	83	80	82	81	81	81
Või	88	84	100	94	90	91	84	82	78
Kohupiim	92	85	88	92	92	94	93	93	92
Jäätis	81	81	84	83	79	76	77	75	74

Allikas: EKI

EKI poolt on alates 1994. aastast viidud läbi kauplusevaatlusi¹. Kaupluste spetsialistide hinnangul moodustas kauplustes müüdavatest piimatoodetest kodumaiste toodete käive 2009. aastal

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul, 2001 – 2009. aastate vaatluste ülevaated, EKI.

54-97% vastava tootegrupi käibest. Vaatluse all olnud piimatoodetest on suurim **konkurents** kodumaise ja impordi vahel aastaid valitsenud sulatatud (sh määrde-) juustu osas. 2009. aastal tõusis kodumaise sulatatud juustu osakaal käibes 3%-punkti võrra 54%-ni (tabel 18). Ka naturaaluustu osakaal tõusis 3%-punkti võrra 82%-ni. Sellega võrreldes pakuvad importtooted väiksemat konkurentsi kauplustes kodumaisele jäätisele ja kohupiimale, mille osakaalud kaupluste käibes 2009. aastal ei muutunud ning jogurtile ja piimale, mille käibeosakaalud vähenesid 1%-punkti võrra. Rohkem vähenes kodumaise või osakaal – 4%-punkti võrra.

Kodumaiste piimatoodete **sortiment** on peaaegu pidevalt suurenenud ning ületab importtoodete valikut enamiku piimatoodete osas (tabel 18). Viimase sortimendivaatluse andmed 2009. aasta mais näitavad kodumaise naturaaluustu, sulatatud juustu, või, piima, kohupiima ja jäätise sortimendi suurenemist kauplustes. Mõne nimetuse võrra vähenes kodumaise jogurti sortiment (64 nimetuselt 60-le keskmiselt kaupluse kohta), kuna kauplustes on välja kujunenud tarbijale meelepärasemad tooted ning sellele infole tuginedes kujundavad poed oma kaubavaliku. Seda enam, et mitmed tootjad pakuvad suhteliselt sarnaseid jogurteid. Samal ajal on suurenenud ka mitmete importtoodete sortiment. Kodumaiste piimatoodete **osakaal sortimendis** on enim vähenenud või osas. Suurenenud on osakaal kodumaise naturaaluustu osas (50%-lt 55%-ni), kuna tootjate vahel on konkurents tihenunud ja pakutakse palju sarnaseid tooteid erineva kaaluga pakendites erineval kujul (kangina, viilutatuna, riivituna) ning ka täiesti uusi tooteid. Kodumaise naturaaluustu ja sulatatud juustu osakaalu kasvu käibes on soodustanud ka nende soodsamad **hinnad** võrreldes importtoodetega (tabel 19) ning 2009. aastal ka sagedased sooduskampaaniad. Kui kodumaiste piimatoodete jaehinnad olid 2009. aastal madalamad kui 2008. aastal, siis importtoodete keskmine hinnatase on viimase aastaga tõusnud.

Tabel 19

Kodumaiste ja importpiimatoodete keskmised hinnad kauplustes (kr/kg)

Toote nimetus	Eesti toode			Importtoode		
	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009	Mai 2007	Mai 2008	Mai 2009
Piim (kr/l)	8.08	11.99	10.32	5.50	9.77	11.30
Naturaaluust	94.63	133.65	114.03	154.38	181.47	205.82
Sulatatud juust	80.44	98.54	96.63	114.22	124.67	127.74
Jogurt	30.92	34.57	34.95	36.63	42.13	47.81
Või	68.05	100.44	93.94	170.24	159.38	164.67
Kohupiim	39.72	47.90	46.19	-	-	-
Jäätis (kr/l)	28.82	36.58	35.63	26.77	36.70	41.19

Allikas: EKI

Konjunktuuriinstituudi poolt 13 aastat läbi viidud tarbijauuringud² näitavad, et ainult **eesti piimatooteid eelistavate** tarbijate hulk on viimastel aastatel hakanud koduturul langema (tabel 20, joonis 31). Pikema perioodi võrdlusel on enim vähenenud nii peamiselt kui ka ainult kodumaise juustu ostjate osakaal. Kodumaise kõrval proovitakse järjest enam importjuustu, mille

² Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI 2010

hulgast leiab mitmekesisema maitsega tooteid. 2009. aastal, mil hinnad olid tarbijale soodsamad, on peamiselt kodumaise juustu eelistajate osatähtsus siiski jälle suurenenud ning ainult kodumaise juustu ostjate osatähtsus on eelmise aasta tasemel.

Nii peamiselt kui ka ainult kodumaise jogurti eelistajate osakaal, mis 2008. aastal veidi suurenes, pöördus 2009. aastal uuesti kerge languse suunas. Kuid juba pikemat aega on vähenenud nii peamiselt kui ka ainult kodumaise jäätise eelistajate hulk.

Tabel 20

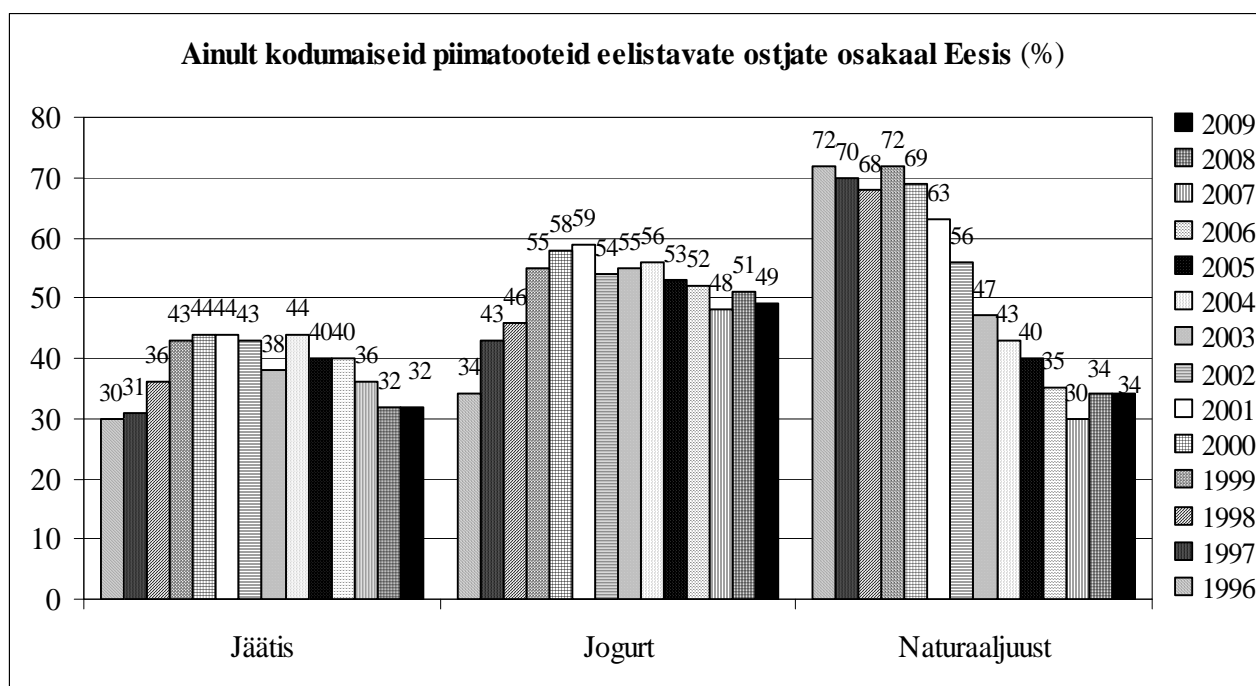
Kodumaiste piimatoodete ostmine aastatel 1998-2009

(% vastanutest, kes ostavad ainult + peamiselt kodumaist toidukaupa*)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
jogurt	72 (46)	81 (55)	85 (58)	85 (59)	81 (54)	84 (55)	81 (56)	82 (53)	83 (52)	81 (48)	83 (51)	82 (49)
juust	94 (68)	93 (72)	93 (69)	94 (63)	88 (56)	86 (47)	81 (43)	87 (40)	80 (35)	79 (30)	79 (34)	81 (34)
jäätis	70 (36)	79 (43)	82 (44)	81 (44)	80 (43)	78 (38)	80 (44)	78 (40)	78 (40)	72 (36)	73 (32)	71 (32)

* ainult + peamiselt kodumaiste toidukaupade ostjate osakaal, sulgudes on toodud ainult kodumaiste toidukaupade eelistajad
Allikas: EKI

Joonis 31

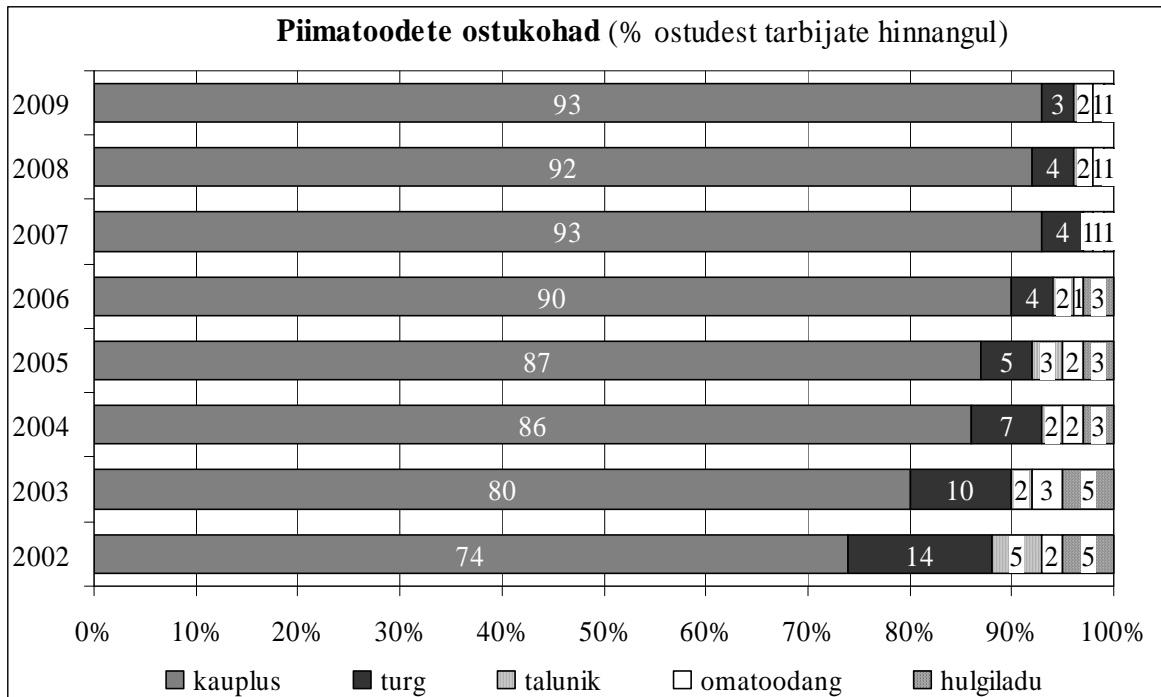

Allikas: EKI

Piimatooteid ja piima on hakatud Eestis ostma üha enam kauplustest (joonised 32, 33). Kaupluste osakaal on suurenenud turgudelt, talunikelt ja hulgiladudest ostude osakaalu vähenemise arvel. Piimatoodete hinnad on kauplustes sageli soodsamad ning valik ja toodete kvaliteet on kauplustes parem kui turgudel. Viimastel aastatel on kaupluste osakaal ostukohtade hulgas siiski stabiliseerunud ja samas püsib ka huvi väiketootjate toodete vastu. Joogipiima osas on 2009.

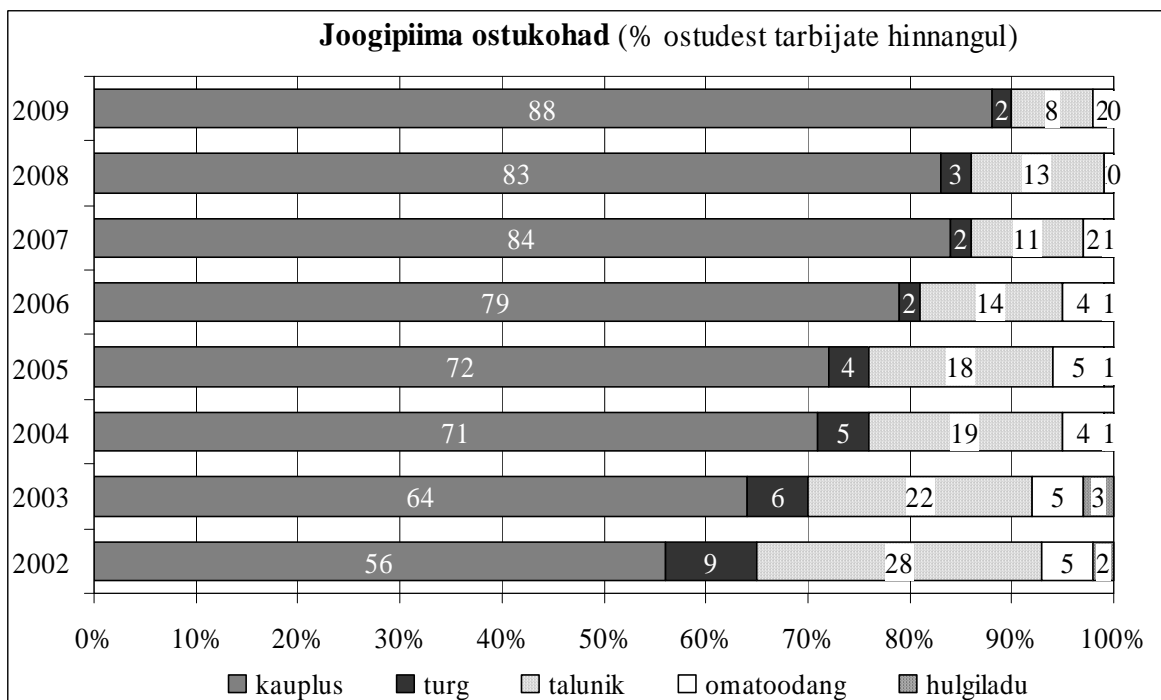
aastal, mil piima hinnad kauplustes oluliselt alanesid, suurenenud kaupluste osatähtsus (+5%-punkti) ostukohana ja seda peamiselt talunikelt ostmise arvel (-5%-punkti). Selle üheks põhjuseks on ka see, et paljud väikepiimatootjad on oma tegevuse lõpetanud.

Joonis 32

Allikas: EKI

Joonis 33

Allikas: EKI

Maailmaturg

2009. aasta teises pooles hakkasid maailmaturul piimatoodete hinnad tõusma. Esialgu arvati, et see võib olla lühiajaline tõus, kuid kõrgemad hinnad jäid püsima aasta lõpuni. Seega hakkab piimatoodete nõudlus maailmas taastuma, samal ajal on nende pakkumine USA-s ja EL-is vähenenud ning peaks 2010. aastal veelgi vähenema. 2009. aasta teisest poolest hakkas ka piima kokkuostuhind kõikjal tõusma. Kiire hinnatõus võib aga tekitada turule uue šoki ja nõudlust taas vähendada. Turuarengu paranemine sõltub edaspidi üsna palju ka sellest, kuidas EL hakkab sekkumisladudesse kokku ostetud lõssipulbrit ja võid ladudest välja müüma. 2009. aasta lõpus (10.dets) oli EL-i sekkumisladudes 76,4 tuh tonni võid ja 259,3 tuh tonni lõssipulbrit. USA-s oli sekkumisladudes kokku 27 tuh tonni lõssipulbrit ning 90 tuh tonni on plaanis suunata kodumaisesse programmidesse. 2010. aastal USA sekkumisladudesse pulbrit osta ei kavatse, sest piimatoodang on vähenenud ning turg varasemast paremas tasakaalus.

Arenenud riikide SKP kasvuks prognoositakse 2010. aastal 1,7%, arengumaades 5,5%. Aasias prognoositakse Hiina majanduskasvuks aga koguni 9,3%, Aasias kokku ligikaudu 7%. See annab lootust ka piimatoodete nõudluse kasvule maailmas 2010. aastal.

USA prognoosib 2010. aastaks oma piimatoodete ekspordi kasvu, nt lõssipulbri osas 16% ja juustu osas 7% võrreldes eelmise aastaga. 2009. aastal vähenes USA-s juustu eksport 2008. aasta kõrgelt tasemelt 21%.

Piimatoodang Austraalias 2009. aastal kasvas 2% võrreldes aastatagusega. 2010. aasta prognoosi järgi asendub kasv taas langusega, sest lehmade arv on põua tõttu vähenenud 2% ning madalad piima kokkuostuhinnad ja kõrged sisendite hinnad on vähendanud piimatootmise kasumlikkust. Kui piirkond saab piisavalt sademeid ning karjamaade olukord paraneb, võib ka prognoos muutuda positiivsemaks. 2000-2003. aasta tootmistasemeni on aga väga raske jõuda.

Vastupidi sellele, on USDA andmetel Uus-Meremaal 2010. aastal oodata rekordilist piimatoodangut, kuna lehmade arv on suurenenud 2,5% aastas. Viimasel viiel aastal on lehmade arv seal kasvanud keskmiselt 2% aastas. 2009. aastal suurenes piimatoodang Uus-Meremaal 10%.

Tabel 21

Piimatoodang maailmas (tuh tonni)

	2008	2009 esialgne	2010 prognoos	Muutus 2009/2008	Muutus 2010/2009
Argentiina	10,010	10,100	10,300	1%	2%
Austraalia*	9,500	9,670	9,570	2%	-1%
Brasiilia	27,820	28,795	30,235	3,5%	5%
EL-27	133,848	133,800	134,000	0%	0%
Uus-Meremaa*	15,141	16,601	17,021	10%	3%
USA	86,179	85,820	85,230	0%	-1%

* Austraalias majandusaasta juuli-juuni, Uus-Meremaal juuni-mai

Allikas: USDA

Euroopa Liidus piimatoodang vähenes 2009. aastal alla 1%, kuid 2010. aastaks oodatakse kerget taastumist, sest tootjad on üle saamas madalate piima kokkuostuhindade tõttu tekkinud keerulisest majanduslikust olukorrast. EL on toetanud piima hindade paranemist pikendades sekkumistostu perioodi ning maksnud eksporditoetusi.

USA-s vähenes piimatoodang 2009. aastal alla 1%. 2010. aastaks oodatakse languse jätku 1% piires. Samas peaks piima kokkuostuhind olema aastatagusest kõrgem. Piimatoodangut on vähendanud lehmade arvu vähendamisprogrammid, kuigi see vähenes 2009. aastal oodatust vähem. Karjade vähendamine peaks jätkuma ka 2010. aastal (-2,4%).

Juustutoodang maailmas 2009. aastal suurenes ligikaudu 0,3%. Toodang kasvas USA-s, Lõuna-Ameerikas, Venemaal, Ukrainas ja Uus-Meremaal ning vähenes EL27-s, Aasias ja Austraalias. 2010. aastaks prognoositakse juustutoodangu kasvu maailmas ligikaudu 1%. Kasv peaks Uus-Meremaal ja Lõuna-Ameerikas tulema ligi 4%, Venemaal üle 3% ning EL-is 1%. Juustutoodang peaks 2010. aastal vähenema Ukrainas 2% ja USA-s alla 1%, Austraalias jääb juustu tootmismaht eelmise aasta tasemele. Juustueksport peaks oluliselt suurenema nii Uus-Meremaalt kui Austraaliast. EL-is peaks suurema osa juustutoodangu kasvust minema tarbimisse oma piirkonnas, 7% toodangust suunatakse ekspordile. Suurem osa EL-i juustueksportidist läheb Venemaale, USA-sse, Šveitsi ja Jaapanisse. USA juustutoodangut vähendab peamiselt piimatoodangu langus riigis, samas prognoositakse sealt juustu ekspordi kasvu 7% võrreldes eelmise aastaga. USA kogu juustutoodangust eksporditakse 2010. aastal ligikaudu 2,4% (2005.a 1,4%).

Maailma võiturul toimus 2009. aasta teises pooles tugev kasv, hinnad tõusid järsult peamiselt kahel põhjusel. Esiteks hakkas India maailmaturult uuesti suurtes kogustes Uus-Meremaalt võiõli ostma, olles turult puudunud praktiliselt kogu 2008. aasta. 2009. aasta jaanuarist oktoobrini ostis India 18 tuhat tonni võiõli. See vähendas efektiivselt Uus-Meremaa võivarusid. Teiseks võituru paranemise põhjuseks oli võiostjate varude vähenemine ning kui madalate hindade tingimustes nõudlus paranes, hakkasid ostjad maailmaturul võidu oma varusid täiendama, et kindlustada tarned tellijatele. Seegi aitas maailmaturul järsult või hindadel tõusta. Või pakkumine 2009. aastal maailmas suurenes 2-3% võrreldes aastatagusega. Võitoodang suurenes Austraalias aastaga ligi 21%, Aasias 6%, EL-is ligi 2,5% ja Uus-Meremaal üle 1%. Võitoodang aga vähenes Ukrainas üle 15%, Brasiilias ligi 10%, Venemaal 8% ja USA-s 6%.

2010. aastaks prognoositakse võitoodangu kasvu maailmas ligi 3%. Aasias peaks võitoodang suurenema 6%, Venemaal ligi 4%, Brasiilias ligi 3% ja USA-s 1%. Võitoodangu langust oodatakse Austraalias ja Uus-Meremaal ligi 4%, Ukrainas ligi 3% ja EL-is üle 1%. Samal ajal võib või eksport Austraaliast veidi suurenedada, kuid Uus-Meremaal see tõenäoliselt väheneb. EL-is väheneb võitoodang põhiliselt üha suurema koguse toorpiima suunamise tõttu juustutootmisse. Kuna EL-i sekkumisladudes on praegu suur kogus võid, siis võidakse seda juhul, kui või hind maailmaturul langeb eksporditoetustega turule paisata. Sekkumisvarude kasvu EL-is ei prognoosita.

Lõssipulbri toodang 2009. aastal suurenes aastatagusega võrreldes Euroopa Liidus 10%, Aasias 5%, sh Hiinas 2% ja Indias üle 7%, tugev kasv oli ka Uus-Meremaal (35%) ja Austraalias (28%). Toodang vähenes aga Venemaal 42%, Ukrainas 26%, USA-s 5% ja Lõuna-Ameerikas 2%. Maailmaturul pakkumine suurenes 5%.

2010. aastaks prognoositakse lõssipulbri toodangu kasvu Venemaal üle 50%, Aasias ligi 5% ja Ukrainas 4%. Toodangu mahu vähenemist oodatakse Uus-Meremaal ligi 15%, USA-s ligi 9%, Austraalias üle 7%, EL-is üle 5% ja Lõuna-Ameerikas 3%. Lõssipulbri pakkumine peaks maailmaturul vähenema 4-5% ning hind olema suhteliselt kõrge, kõrgem kui EL-i sekkumishind. Kuna EL-i lõssipulbri sekkumisvarud on suured, võidakse mingil ajal taastada eksporditoetused ning selle abil varusid vähendada. WTO lubab aastast EL-il toetada 323 tuhat tonni lõssipulbri ekspordi, mis võimaldaks sekkumislaod tühjaks müüa.

Täispiimapulbri toodang maailmas 2009. aastal vähenes 5-6%. Tootmismahud alanes aastatagusega võrreldes Ukrainas ligikaudu 2 korda, Venemaal 26%, Brasiilias 17%, Hiinas ligi 13%, USA-s ligi 9% ja EL-is 6%. Toodang kasvas Indoneesias ligi 17%, Uus-Meremaal ligi 16%, Argentiinas 11% ja Austraalias 4%.

Täispiimapulbri müügis domineerib maailmaturul Uus-Meremaa, mis peaks 2010. aastal moodustama ligi 50% selle toote ekspordimahust maailmas. 2010. aastaks oodatakse maailmas täispiimapulbri tootmismahu 5-6%-list kasvu. Tootmismahu suurenemist prognoositakse Venemaale ligi 36%, Indoneesiasse ligi 11%, Brasiiliasse ligi 10%, Tšiilisse ligi 7%, Uus-Meremaale ja Argentiinasse ligi 6%, Hiina üle 5% ning Euroopa Liitu 2-3%. Pulbri pakkumine peaks 2010. aastal maailmas suurenema 5-6% enam-vähem 2008. aasta tasemele tagasi. Uus-Meremaa kõrval on maailmaturul suuremad täispiimapulbri pakkujad EL ja Argentiina. Kui EL-i pulbrieksport peaks 2010. aastal jääma eelmise aasta tasemele, siis Argentiinast eksport peaks suurenema ligikaudu 6%.

Täispiimapulbri suurimaks importööriks on Hiina, mis importis seda 2009. aastal 165 tuhat tonni ehk 3,5 korda rohkem kui aasta tagasi. Suurt impordikasvu põhjustas Hiina kodumaise pulbri vastu kasvanud ebausaldusväärsus, sest avastati järjekordne melamiinijuhtum. Suurt nõudluse kasvu Hiinas näitas selgelt ka Fonterra pulbrieksport, sest Uus-Meremaal oli Hiina 2009. aasta oktoobriks pulbrit müünud juba 146 tuhat tonni. Kuigi 2010. aastaks prognoositakse Hiina täispiimapulbri impordi vähenemist 9%, jääb Hiina endiselt suurimaks selle toote importööriks maailmas.

Hollandi **Rabobanki** prognooside kohaselt oodatakse 2010. aastal maailma piimatoodete tarbimise kasvuks 2,1%. 2011-2013. aastatel peaks kasv suurenema 2,8%-ni aastas. Suurem osa tarbimise kasvust toimub Hiinas, Indias, Lähis-Idas ja Kagu-Aasias. OECD/FAO prognooside kohaselt peaks maailma piimatoodang suurenema 1,7-1,8% kuni 2018. aastani, mis tähendab, et nõudlus ületab lähiajal pakkumist.

2009. aastal saavutas **Uus-Meremaa** lehmade arv rekordtaseme – 2009. aasta juunis oli seal 5,8 mln lehma. Seega on seal iga inimese kohta vähemalt 1 lehm. Lehmade arv suurenes aastaga 250

tuh looma võrra ehk 4%. Viimase 20 aastaga on lehmade arv Uus-Meremaal suurenenud 76% (1989.a 3,3 mln). Lehmade arvu on suurendanud nii see, et paljud põllumehed on alustanud piimatootmisega ning ka olemasolevaid karju on suurendatud.

Austraalias jätkub piimatoodangu langus. 2010. aasta jaanuaris oli see 9% väiksem kui aasta tagasi ning see on vähenenud kuust-kuusse viimase aasta jooksul.

Norras on piimatootjate arv viimase 10 aastaga vähenenud poole võrra. Väikeste piimatootjate arv väheneb rekordilise kiirusega. Praeguseks on Norras 12 tuh piimatootjat. 2007. aastal arvas 10% piimatootjatest, et nad soovivad selle tegevuse lähema 3 aasta jooksul lõpetada, kuid juba 2 aastaga on piimatootjate arv vähenenud 13%. Samas muutuvad suured piimatootjad aina suuremaks. 60% piimatootjatest, kelle kvoot on üle 200 tuh liitri, arvas, et nad soovivad lähema 5 aastaga oma tootmiskaudu suurendada.

Venemaa keelustas Norrast pärit kõigi piimatoodete ekspordi alates 2010. aasta 1. märtsist. Eelmisel aastal eksportis Norra Venemaale 600 tonni piimatooteid, peamiselt juustu, võid ja jäätist. Ekspordi taaskäivitamiseks peab Venemaa tunnustama kõik ekspordida soovivad piimatööstusettevõtted.

Juustu ja või maailmameistrivõistlustel USA-s Wisconsinis selgusid võitjad 2010. aasta 16. märtsil. Võisteldi 78-s juustu ja 2-s või kategoorias. Üldvõitjaks tuli Šveitsi Fromagerie de La Brevine meierei Gruyere juust. Teise koha sai Šveitsi Andeer Sennerei juust Andeerer Traum ja kolmanda Austria Gmundner Molkerei juust Gmundner Berg Premium.

Võitjad mõningates tootegruppides:

Edam:

1. Hollandi Friesland Campina laagerdatud Edami juustupall Frico
2. Hollandi Friesland Campina vähelaagerdatud Edami juustupall
3. Hollandi Friesland Campina Edami juust

Gouda:

1. Hollandi Friesland Campina keskmise laagerdusajaga Gouda juust
2. Uus-Meremaa Fonterra Gouda juust
3. Hollandi Friesland Campina Rindless Gouda Gold

Kodujuust:

1. USA Wetby Creamery 4%-line kodujuust
2. Austria Berglandmilch Landfrischkase Schnittlauch
3. USA Friendship Dairies 1%-line kodujuust ananassiga

Soolata või:

1. USA O-AT-KA Milk products soolata või
2. USA Grassland Dairy products soolata või
3. Taani Arla Foods soolata Lurpak või

Teisi tulemusi saab vaadata: <http://worldchampioncheese.org>

Euroopa Liit

Euroopa Liidu piimakvoot jäi 2010. aastal täitmata. Vaid Taani, Saksamaa ja Holland ületasid kvooti, teised tootsid vähem. Järk-järguline kvoodi suurendamine ei ole seni viinud kvoodi-ületusteni ning piima ületootmiseni EL-is. Vastupidi, piimatootjad müüsid 2009. aastal kokku-ostu 5 mln tonni piima vähem kui üldine kvoot võimaldanuks. 2010. aastaks prognoositakse kogu EL piimakvoodi alataituvust juba 10 mln tonnini. Taani, Saksamaa ja Holland toodavad tõenäoliselt ka käesoleval aastal piima kvoodist rohkem. See näitab nende riikide piimasektori konkurentsivõimelisust.

Soomes on piimatoodang vähenenud viimasel kuuel aastal, kuid 2009. see suurenes 2,264 mln liitrini ehk 1% (+25 mln l) võrreldes aastatagusega. Mahepiimatoodang suurenes aastaga ligi 5% kokku 29 mln liitrini. Piimatööstus ostis kokku 2,215 mln liitrit piima, talud kasutasid ise ära 49 mln liitrit. Piimatootjate arv vähenes viimase aastaga alla 6%. 2009. aasta detsembris oli Soomes piimatootjaid 11,224 tuhat, mida on 650 võrra vähem kui eelmisel aastal. Mahepiimatootjate arv vähenes 123 võrra. 2009. aasta lõpus oli Soomes 285 830 piimalehma ehk ligi 1% vähem kui aasta tagasi. Keskmine piimatoodang lehma kohta oli 7850 liitrit (2008.a 7770 l).

Piima kokkuostuhind oli 2009. aastal 10% madalam kui aasta tagasi. Keskmine piima kokkuostuhind oli 2009. aastal 6.07 kr/l. Vaatamata hinnalangusele, jäi hinnatase alla vaid eelmise aasta rekordtasemele ning oli seega alates 2000. aastast paremuselt teine tulemus. 2008. aastal said piimatootjad piima eest rekordilised 6.73 kr/l. Piimatootjate sissetulekut mõjutasid aga ka aasta lõpus makstavad boonused ning toetused, mida eelpool nimetatud hindade puhul arvestatud ei ole. 2009. aastal oli keskmine piimatootmise toetus Soomes 1.15 kr/l, lõplikud boonuse arvestused tehakse hiliskevadel. 2008. aastal said piimatootjad aastalõpu boonustega piima kokkuostuhinnale lisaks 0.28 kr/l.

Rahvusvaheline konkurents

2009. aasta oli Soomes Valio jaoks keeruline aasta. Kogu grupi müügi käive oli 28,0 mld krooni ehk 3% väiksem kui aasta tagasi. Kulud suurenesid, tulud vähenesid. Piima kokkuostuhinda alandas Valio Soomes 2009. aastal kaks korda. Keskmiselt maksti oma toorpiima tarnijatele 2009. aastal piima eest 6.32 kr/l (2008.a 7.39 kr/l). Piima osteti kokku 1,899 mln liitrit, mis on 18 mln liitri võrra aastatagusest enam. Investeeringute kogumaht oli ligi 1,24 mld krooni (2008.a 1,85 mld kr). 2010. aasta alguses keeruline olukord jätkus, odavad importtooted suruvad põhiliste piimatoodete hindu Soomes alla. Euro kursi langus on aga ekspordist saadavat kasumit suurendanud.

Arla Foodsi Soome tütarettevõtte Arla Ingman napsas Soomes **Valio** eest suure lepingu, kus Soome suurima kaupluseketi HOK-Elantos 150-le Helsingi piirkonna kauplusele tuleb tarnida 20-25 mln liitrit piima aastas. Uue tarnija valiku põhjuseks oli see, et Arla Ingman pakkus 0.95-1.58 Eesti krooni liitri kohta paremat hinda kui Valio. Kriitikud süüdistasid Arla Ingmani, et nad

ostavad piima kokku vaid suurtelt tootjatelt Helsingi lähedalt. Valio seevastu ostab piima kõigilt tarnijatelt.

Sellele uudisele reageerisid ärritunult Soome piimatootjad, tarbijad ja isegi Soome peaminister, kes lubas oma toiduostusid enam mitte nendes kauplustes teha, kuni need uuesti Valio piima müüma hakkavad. Järgnesid ägedad arutelud ja protestid, mille tulemusel otsustati neis kauplustes müüa nii Valio kui Arla piima.

Arla Foodsi müügikäive oli 2009. aastal 97,1 mld Eesti krooni ning see oli 6,5% väiksem aastatagusest. Sellest 61% teeniti väljaspool Taanit ja Rootsit. 2009. aastal teenis Arla Foods kasumit 2 mld Eesti krooni, mis oli 75% suurem kui eelmisel aastal ning ka 3-4% suurem kui buumiaastatel. 2009. aasta kasum ületas tugevasti eelarves prognoositut. Majandustulemused oleksid oluliselt kehvemad, kui ei oleks käivitatud säästuplaani, mis aitas kulusid kokku hoida 1,76 mld Eesti krooni ning kui piimatoodete hinnad maailmaturul poleks aasta viimases kvartalis tõusma hakanud. 2009. aasta oli Arla Foodsile siiski raske aasta, käive langes aastatagusega võrreldes üle 6 mld Eesti krooni. Piima osteti kokku 5% enam kui aasta tagasi, kokku 8,66 mln tonni, sellest 49% oma Taani ja 22% Rootsi liikmetelt ning 29% muudelt tarnijatelt. 2009. aastal piima kokkuost Taanis suurenes 9% ning Rootsis vähenes 2,5%. Rootsis kaotati osa piima tarnijaid teistele meiereidele. 2009. aastal oli Arla Foodsil Taanis 3838 liiget, Rootsis 3784 liiget. Seega esmakordselt ületas taanlaste arv ettevõttes rootslasi.

Arla Foods maksis Taanis piimatarnijatele 2009. aastal ajaloo suurimat aastalõpu boonust - 0.22 Eesti krooni kilo kokkuostetud piima kohta. Koos aastalõpu boonusega oli Arla Foodsi keskmine piima kokkuostuhind Taanis 4.49 Eesti krooni kilolt, mis oli 24% madalam võrreldes 2008. aastaga. Rootsis maksis Arla Foods piima kokkuostul 2009. aastal keskmiselt 4.29 Eesti krooni kilolt. Rootsi kroonides oli kokkuosthind aastatagusest 19,4% madalam, Eesti kroonidesse arvestatult 27,2% madalam. Taani piimatootjad aastaboonusega päris rahul ei olnud, sest piima kokkuostuhind oli olnud viimase 30 aasta madalaim. Aastalõpu boonuseks lootsid piimatootjad saada ligi 0.32 Eesti krooni kilolt.

Arla Foodsil läheb Venemaal praegu hästi ning sinna soovitakse osta või ehitada meierei. Ettevõtte suurendas ekspordikäivet Venemaale 2009. aastal enam kui 1 mld krooni võrra ehk koguliselt üle 55%. 2010. aasta jooksul soovitakse seda veelgi 15-20% suurendada. Lisaks meiereiplaanidele soovib Arla Foods Venemaal suurendada ka Lurpaki või ekspordi. Eelmisel aastal uuriti turgu Apetina ja Castello juustude osas. Samal ajal kui Arla Foods on Venemaal kasvanud oodatust enam, on Saksamaal ja Poolas läinud aga vastupidiselt. Selle põhjuseks peetakse seda, et oma käivet pole suudetud ülesostude teel suurendada. Käesoleval aastal Poolas mingit suurt edu ei loodeta, kuid Saksamaal võivad liitumised luua head eeldused mõne ettevõtte ülesostuks.

Rootsis toimub kohaliku piima pakkumises tugev konkurents. Kui Skånemejerier tõi eelmisel aastal turule kohalike maakondade piima, siis Arla Foods plaanib käesoleval aastal turule paisata Skåne piima, mida hakatakse Skåne kauplustes müüma. Skåne maakonnas on Arla Foodsi piima turuosa Rootsi maakondadest väikseim ning seda loodetakse uue piimaga suurendada. Arla

Foodsis on kõne all olnud ka teiste maakondade piima turuletoomine. Samal ajal püüab Skåne-mejerier olla aktiivselt oma kohaliku piimaga turul nõ tugevates Arla piirkondades Smålandis ja Blekinges.

Piima kokkuostuhinna võrdlus erinevate tööstusettevõtete vahel pole kerge. Seda mõjutavad väga erinevad tegurid: piima rasva- ja valgusisaldus, transporditasud jms. Smålandi mõned piimatootjad Rootsisis müüsid kahe kuu jooksul poole oma piimatoodangust Arla Foodsile ja poole Skånemejerierile ja tegid siis hinnavõrdlusi. Sellise praktilise võrdluse tulemusel leidsid nad, et Skånemejerier maksab kokkuvõttes tootjatele paremat hinda kui Arla. Nt 2010. aasta veebruaris oli hinnavahe ligi 43 Eesti senti kilo kohta - Arla Foods maksis kuuele võrdluses olnud piimatootjale keskmiselt 4.30 Eesti krooni kilolt ja Skånemejerier 4.72 Eesti krooni kilolt. Selliste võrdlustega tasub aga olla ettevaatlik, et need ei läheks vastuollu konkurentsiseadusega.

Rootsi **Skånemejerieri** käive oli 2009. aastal ligi 4,8 mld Eesti krooni ning kasumit saadi ligikaudu 72 mln Eesti krooni. See on üks paremaid tulemusi ettevõtte ajaloos. Selle eest otsustati oma piimatarnijatele maksta aasta boonust ligikaudu 6 Eesti senti kilo kohta, lisaks makstakse liikmetele sissemakstud kapitali eest intressi 1%. Liikmeid on ettevõttel ligikaudu 600, kellest suurem osa toodab piima Skåne maakonnas.

Piima keskmine kokkuostuhind tuli 2009. aastal Skånemejerieril 4.77 Eesti krooni kilolt.

Aasta tagasi oli ettevõtte lähedal, et kaotada mitu suurt toodete müügilepingut, kuid nende toodete tarbijad polnud sellega päri. Nad sundisid kaubandust jätkama kohaliku skåne piima müüki. Mõjusate protestide, sh Facebookis, tulemusel said Skånemejerieri tooted taas kaupluste lettidele tagasi ning teisel poolaastal Skånemejerieri joogipiima, jogurti, hapupiima, juustu ja mahlajookide müük suurenes. Lisaks hakati piima müüma ka Taanis Dansk Supermarked'is. Müügikasvu tulemusel võeti tagasi tööle osa koondatud personali.

Milko muutis oma eelmise aasta 136 mln Eesti kroonise kahjumi 2009. aastal 78,5 mln Eesti krooni suuruseks kasumiks. See sai võimalikuks kulude vähendamise, madalama piima kokkuostuhinna maksmise ning eduka maakonna piima turuletoomise kampaania abil. Uuringute järgi on 80% rootslastest valmis oma lähipiirkonna piima eest maksma rohkem kui lihtsalt tavalise joogipiima eest. Milko tõstis kauplustes piima jaehinda 1 SEK võrra ning maksis selle edasi piimatootjatele. Milko 2009. aasta keskmine piima kokkuostuhind oli 4.40 Eesti krooni kilolt, 2008. aastal oli see 5.81 Eesti krooni kilolt. Keskmine kokkuostuhind langes aastaga Rootsi kroonides 16,3%.

Milko maksis 2009. aasta lõpus piimatootjatele tavapiima kilo eest 3.93 Eesti krooni. Peale lisamakse lisamist, mis saadi tarbijailt kõrgema piima hinna maksmise kaudu, oli piima kokkuostuhinnaks 4.92 Eesti krooni. Näiteks 2009. aasta detsembris kogus Milko joogipiima müügist tootjatele lisamakseks ligikaudu 11,1 mln Eesti krooni. Makstes kauplustes joogipiima eest lisakrooni, kindlustavad tarbijad selle, et neile pakutakse lähipiirkonna piima, mis pärineb lehmadel, kes elavad hästi. See skeem töötab Rootsisis väga hästi. 2009. aasta detsembris müüs Milko 35% kokkuostetavast piimast selle piirkonna piima skeemi alt.

Hollandi **FrieslandCampina** müügikäive 2009. aastal vähenes 14% ligi 128 mld kroonini. Maailma piimaturul on olnud surve nii koguste kui hinnale, st kaubeldud on väiksemaid koguseid ning hind oli aastatagusest oluliselt madalam. Ettevõtte soovib vähendada sõltuvust nõ tooraine (pulbrid, kaseiin, plokkjuust) müügist ning suurendada suurema lisandväärtusega toodete müüki. Ainukesed piirkonnad, mis on kasvu näidanud, on Aasia, Aafrika ja Lähis-Ida. Euroopasse müük vähenes FrieslandCampinal 14%, juustu, või ja lisaainete müük oli aastatagusest 16-18% väiksem. Vaatamata probleemidele on FrieslandCampina aga oma turuosa Euroopas ja maailmaturul suurendanud mitmetes tootegruppides.

Madalama piima kokkuostuhinna abil suudeti kasumit suurendada 35% 2,8 mld kroonini. Piima (4,41% rasva, 3,47% valku) keskmine kokkuostuhind alanes 2009. aastal ettevõttes 26% 5.69 kr/kg-lt 4.22 kr/kg-le. Kokku töödeldi 10,7 mln tonni piima, millest 8,7 mln tonni osteti oma liikmetelt. 2010. aasta kohta majandusprognoose veel ei avaldata.

Fonterra 2010. aasta veebruari pulbibrörsil langes hind 1,6% 37.43 kr/kg-ni. Arvatakse, et pulbri hind on praeguseks leidnud oma tasakaalutaseme, mis on viimaste aastate võrdluses üsna kõrgel tasemel. Märtsikuisel Fonterra internetioksjonil tõusis piimapulbri hind võrreldes veebruariga 0,8%. Seega on hind üpris stabiilne.

Fonterra piimatootjad usuvad oma ettevõttesse niivõrd, et investeerivad sellesse ligikaudu 2,1 mld krooni. 10 500-l piimatootjal oli võimalus ning 3461 piimatootjat kasutasid seda ning suurendasid oma aktsiapakki ettevõttes. Oma aktsiaid müüsid 59 tootjat.

Iirimaa **Glanbia** meierei aktsionärid arutlevad ettevõtte tegevuse müümise üle piimatootjatele. Praegu on tegemist tavalise aktsiaseltsiga ning see soovitakse müüa tootjate poolt loodud aktsiaseltsile. Praegu omab tootjate aktsiaselts enam kui poole Glanbia aktsiatest ning neil on huvi saada ettevõtte üle täiskontroll. Glanbia 2009. aasta maksude-eelne kasum vähenes 19% võrreldes eelmise aastaga. Ettevõtte aktsia hind oli langenud poole võrra võrreldes 2008. aasta maksimumtasemega ning on praegu sama, mis 2006. aastal.

Kokkuvõte

Piima toodeti Eestis 2009. aastal 676,1 tuhat tonni ehk 2,6% vähem kui aasta tagasi ning piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** vähenesid 2,4% moodustades 87,5% piima kogutoodangust. 2009/2010 majandusaasta piima tootmiskvoodist täideti 9 kuuga 67,6%, sh 67,9% tarnekvoodist ja 47,6% otseturustuskvoodist. Lehmade arv oli aasta lõpus 4600 looma võrra väiksem kui aasta tagasi ja piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 68 kg võrra.

Piimatööstusettevõtete toodang on SA kiirstatistika andmetel suurenenud või, juustu, joogipiima, piima- ja vadakupulbri osas, vähenenud aga lõssipulbri ja jäätise osas. Piimatööstusettevõtete **müügikäive** ulatus 2009. aastal 4,9 miljardi kroonini (-20,7% aastatagusega võrreldes). Müük koduturule kahanes III kvartalis 12%, IV kvartalis 20%. Ekspordiks müük aga vähenes III kvartalis 19%, kuid IV kvartalis kasvas 15%. Piimatööstuse **kasum** oli 2% väiksem 2008. aasta kasumist. **Lisandväärtus** vähenes eelmise aastaga võrreldes 6,5%. Piimatööstuse **tööjõukulude** jätkuv suurenemine asendus 8,7%-lise vähenemisega, vähenes ka töötajate arv. Müügitulu suur vähenemine võrreldes töötajate arvu vähenemisega põhjustas piimatööstuse **tootlikkuse vähenemise** ning müügitulu töötaja kohta vähenes 2009. aastal esialgsetel hinnangutel ligi 15%. 2009. aastal ulatus Eesti piimatööstuse **investeeringute** kogumaht 197 mln kroonini, mida on üle kolmandiku vähem kui eelmisel aastal. 76% investeeringutest kulutati seadmetele ja masinatele.

Väliskaubavahetuses vähenes ekspordikäive võrreldes 2008. aastaga 26,1% ja impordikäive 13,5%. Kaubavahetuse **saldo** jäi positiivseks (+1013 mln kr), kuid vähenes aastaga 31% ehk 457,9 mln krooni võrra. Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL-i liikmesriikide kui ka 3. riikidega. Väliskaubakäibe mahud vähenesid nii kaubavahetuse koguste vähenemise kui ka aastatagusest madalamate hindade tõttu. Ekspordikäibest 77% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ning 23% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad sihtturud olid Venemaa (21,6% ekspordikäibest), Soome (18%), Läti (14%), Saksamaa (11%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustasid 47% naturaalne juust, 22% lõssi- ja piimapulber, 9% või, 9% hapupiimatooded, 6% piim ja koor. Impordikäibest moodustas 36% juustu-kohupiima import, 20% hapupiimatoodete ja 17% lõssi- ja piimapulbri sissevedu. Suuremad impordiriigid olid Poola (22% impordikäibest), Läti (19%), Soome (12%), Leedu (12%), Saksamaa (11%).

Piimatoodete **tööstusest väljamüügihindade** 2007. aasta IV kvartalis alanud hinnalangus jätkus 2008. aastal ja ka 2009. aasta alguses. Enamuse piimatoodete hindade madalaimad tasemed jäid 2009. aasta II ja III kvartalis (pulbrite, plokkvõi ja väikepaki või) ja hinnad hakkasid uuesti tõusma enne aasta lõppu. Juustu, joogipiimade ja kodujuustu hinnad olid madalaimal tasemel III ja

IV kvartalis ning hinnatõusuperiood 2009. aastal jäi lühemaks kui teistel toodetel. 2010. aasta alguses on enamuse toodete osas hinnatõus jätkunud.

Piimatoodete **jaehindade** langus kestis Eestis 2009. aasta III kvartalini. Jaehinnad hakkasid III kvartalis uuesti tõusma ning hinnatõus on jätkunud ka 2010. aasta alguses. Piimatoodete hinnatõus võimaldas alates 2009. aasta augustist tõsta ka toorpiima **kokkuostuhinda**. Kokkuostuhinna tõus jätkus 2009. aasta lõpuni ja ka 2010. aasta alguskuudel. Siiski on toorpiima kokkuostuhinna tase Eestis üks EL-i madalmaid, olles 2010. aasta veebruari andmetel pingerea lõpust 6. kohal.

Piimatooteid **tarbiti toiduna** Eestis 2009. aastal 404 tuhat tonni (piimaks ümberarvestatult), mida on 1% vähem kui 2008. aastal. Ühe elaniku kohta tarbiti Eestis piima (piimatooted ümberarvestatuna piimaks) 2009. aastal koos tööstusliku tarbimisega 301 kg (2008.a 304 kg/el). See on viimaste aastate madalaim tase. Importtoodangu osakaal siseturul oli 2009. aastal 14% (2008. aastal 17%).

Maailmaturul hakkasid piimatoodete hinnad tõusma 2009. aasta teises pooles ja kõrgemad hinnad jäid püsima aasta lõpuni. Seega hakkab piimatoodete nõudlus maailmas taastuma, samal ajal on nende pakkumine USA-s ja EL-is vähenenud ning peaks USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) prognooside kohaselt 2010. aastal veelgi vähenema. Turuarengu paranemine sõltub edaspidi üsna palju ka sellest, kuidas EL hakkab sekkumisladudesse kokku ostetud lõssipulbrit ja võid ladudest välja müüma.

Arenenud riikide SKP kasvuks prognoositakse 2010. aastal 1,7%, arengumaades 5,5%. Aasias prognoositakse Hiina majanduskasvuks aga koguni 9,3%, Aasias kokku ligikaudu 7%. See annab lootust ka piimatoodete nõudluse kasvule maailmas 2010. aastal.

USA-s vähenes piimatoodang 2009. aastal alla 1%. 2010. aastaks oodatakse languse jätku 1% piires. Samas peaks piima kokkuostuhind olema aastatagusest kõrgem.

Euroopa Liidus piimatoodang vähenes 2009. aastal alla 1%, kuid 2010. aastaks oodatakse kerget taastumist, sest tootjad on üle saamas madalate piima kokkuostuhindade tõttu tekkinud keerulisest majanduslikust olukorrast.

Austraalias võib prognoositud piimatoodangu tõus asenduda langusega, kuna põuakahjustused on sundinud lehmade arvu vähendamata.

EL-27 piimandusstatistika

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus 09/08,%
Lehmade arv aasta lõpus (tuh tk)	25 241	24 893	24 306	24 167	24 192	23 662	-2.2
Piimatoodang (tuh t)	148 408	148 885	148 086	146 980	148 812	147 612	-0.8
lehma kohta (kg aastas)	5 810	5 940	6 020	6 063	6 157	6 169	0.2
Piima kokkuost (tuh t)	132 011	133 500	132 640	132 856	134 362	133 697	-0.5
kokkuostu osakaal toodangus, %	89.0	89.7	89.6	90.4	90.3	90.6	0.3
Joogipiima toodang (tuh t)	32 578	32 584	32 453	31 716	31 655	31 640	0.0
Või							
Toodang (tuh t)	2 207	2 223	2 156	2 151	2 125	2 022	-4.8
Tarbimine (tuh t)	1 978	1 958	1 931	1 898	1 863	1 854	-0.5
Tarbimine 1 elaniku kohta (kg)	4.0	4.0	3.9	3.8	3.7	3.7	-0.8
Juust (tuh t)							
Kogutoodang (tuh t)	8 931	9 066	9 714	9 515	9 701	9 850	1.5
sh piimatööstuses lehmapiimast	7 640	7 856	8 062	8 023	8 039	8 165	1.6
taludes lehmapiimast (tuh t)	527.4	437.5	837.2	649.9	786.1	811.9	3.3
muudest piimadest (tuh t)	764	773	814	842	876	873	-0.3
Tarbimine (tuh t)	8 108	7 645	7 904	7 973	7 993	8 110	1.5
Tarbimine 1 elaniku kohta (kg)	16.6	15.6	16.0	16.1	16.1	16.2	1.1
Piimapulbrid (tuh t)							
Kogutoodang (tuh t)	2 011	2 060	1 967	1 883	1 915	1 953	2.0
sh lõssipulber (tuh t)	962	968	867	912	802	945	17.8
Kondenseeritud piima toodang (tuh t)	1 220	1 200	1 159	1 165	1 182	1 131	-4.3
Kaseiinide ja kaseinaatide toodang (tuh t)	153	170	140	140	146	132	-9.7

Allikas: Euroopa Komisjon

Lehmade arv aasta lõpus EL-is riigiti (tuhandetes)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	24891	24305	24176	24248	0.3
EL-25	22918	22315	22267	22450	0.8
EL-15	18375	17974	17900	18107	1.2
Belgia	548	532	524	518	-1.2
Bulgaaria	348	350	336	315	-6.3
Tšehhi	437	417	407	400	-1.9
Taani	558	555	551	568	3.1
Saksamaa	4164	4540	4870	4229	3.5
Eesti	113	109	103	100	-2.6
Iirimaa	1101	1870	1880	1105	1.6
Kreeka	152	168	150	154	2.7
Hispaania	1180	942	903	888	-1.7
Prantsusmaa	3895	3799	3759	3794	0.9
Itaalia	1842	1814	1839	1831	-0.5
Küpros	25	24	24	24	-0.4
Läti	185	182	180	170	-5.5
Leedu	417	399	405	395	-2.4
Luksemburg	41	46	40	46	14.2
Ungari	285	268	266	263	-1.1
Malta	8	8	8	7	-4.0
Holland	1486	1443	1490	1587	6.5
Austria	534	527	525	530	1.1
Poola	2755	2637	2677	2697	0.7
Portugal	324	307	306	301	-1.6
Rumeenia	1625	1639	1573	1483	-5.7
Sloveenia	120	113	117	113	-3.2
Slovakkia	199	185	180	174	-3.5
Soome	313	309	296	288	-2.6
Rootsi	391	385	366	366	0.0
Suurbritannia	2700	2510	1977	1903	-3.7

Allikas: Euroopa Komisjon

Piimatoodang EL-is riigiti (tuh tonni)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	148905	148082	147079	148718	1.1
EL-25	142641	141498	140934	142721	1.3
EL-15	120698	119594	118770	120349	1.3
Belgia	3082	2917	2943	3098	5.3
Bulgaaria	1287	1299	1148	1143	-0.5
Tšehhi	2813	2767	2839	2801	-1.3
Taani	4587	4627	4619	4656	0.8
Saksamaa	28453	27995	28403	28656	0.9
Eesti	670	692	692	702	1.5
Iirimaa	5100	5272	5268	5199	-1.3
Kreeka	761	764	774	760	-1.8
Hispaania	6561	6378	6335	6500	2.6
Prantsusmaa	24675	24367	23426	24516	4.7
Itaalia	10975	10989	11062	10962	-0.9
Küpros	147	149	144	152	5.6
Läti	807	812	838	844	0.7
Leedu	1854	1885	1931	1879	-2.7
Luksemburg	270	268	274	278	1.3
Ungari	1929	1844	1842	1813	-1.6
Malta	41	41	41	40	-1.7
Holland	10845	10995	11128	11620	4.4
Austria	3114	3147	3155	3196	1.3
Poola	11923	11982	12096	12425	2.7
Portugal	2061	1984	1969	1890	-4.0
Rumeenia	4977	5285	4997	4854	-2.9
Sloveenia	659	642	666	659	-1.1
Slovakkia	1100	1092	1075	1057	-1.7
Soome	2433	2413	2356	2311	-1.9
Rootsi	3206	3130	2986	2987	0.0
Suurbritannia	14574	14348	14073	13719	-2.5

Allikas: Euroopa Komisjon

Piimatoodang lehma kohta EL-is riigiti (kg/aastas)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	5982	6093	6084	6133	-0.8
EL-25	6224	6341	6329	6357	0.4
EL-15	5696	6654	6635	6646	0.2
Belgia	5622	5484	5613	5983	6.6
Bulgaaria	3700	3710	3419	3632	6.2
Tšehhi	6436	6631	6969	7008	0.6
Taani	8220	8337	8382	8197	-2.2
Saksamaa	6834	6905	6949	6776	-2.5
Eesti	5924	6350	6717	6999	4.2
Iirimaa	4632	4849	4844	4706	-2.8
Kreeka	4999	4552	5160	4936	-4.4
Hispaania	6446	6771	7013	7317	4.3
Prantsusmaa	6334	6414	6233	6463	3.7
Itaalia	5958	6059	6015	5988	-0.5
Küpros	5976	6219	6076	6441	6.0
Läti	4356	4452	4647	4955	6.6
Leedu	4451	4723	4774	4761	-0.3
Luksemburg	6562	5802	6822	6049	-11.3
Ungari	6768	6881	6925	6893	-0.5
Malta	5317	5469	5413	5543	2.4
Holland	7298	7620	7469	7322	-2.0
Austria	5827	5966	6015	6028	0.2
Poola	4328	4544	4518	4607	2.0
Portugal	6361	6458	6440	6285	-2.4
Rumeenia	3062	3224	3177	3272	3.0
Sloveenia	5478	5709	5687	5813	2.2
Slovakkia	5539	5901	5966	6078	1.9
Soome	7776	7799	7955	8013	0.7
Rootsi	8206	8137	8165	8169	0.1
Suurbritannia	7262	7156	7118	7209	1.3

Allikas: Euroopa Komisjon

Kokkuostu osakaal piimatoodangus EL riikides (% toodangust)

	2004	2005	2006	2007	2008
EL-27	89.0	89.7	89.6	89.8	90.3
EL-25	91.7	92.3	92.3	92.9	92.9
EL-15	94.8	95.1	95.2	96.1	96.1
Belgia	91.2	93.1	97.3	97.8	92.0
Bulgaaria	59.3	62.4	64.6	64.9	62.9
Tšehhi	95.8	90.4	86.5	86.1	86.8
Taani	97.0	97.1	97.1	97.1	98.4
Saksamaa	96.0	96.2	96.0	96.2	95.8
Eesti	82.2	85.3	87.6	85.8	86.3
Iirimaa	99.3	99.2	99.3	99.5	98.2
Kreeka	90.1	86.7	87.7	92.5	90.8
Hispaania	89.4	89.9	91.3	90.4	89.8
Prantsusmaa	93.7	94.8	94.0	98.1	97.2
Itaalia	93.2	93.1	92.8	92.8	95.8
Küpros	92.5	98.6	93.5	100.0	100.0
Läti	61.0	62.2	72.9	75.2	75.1
Leedu	61.9	64.8	68.8	69.8	70.4
Luksemburg	96.0	96.3	95.1	94.6	95.3
Ungari	81.4	78.7	78.5	78.6	78.6
Malta	97.9	100.0	100.0	100.0	100.0
Holland	96.8	96.6	96.9	97.0	97.2
Austria	83.4	84.2	85.0	84.4	85.0
Poola	69.0	74.0	73.7	72.3	71.6
Portugal	93.2	93.2	93.3	93.3	99.8
Rumeenia	20.3	22.3	21.4	22.7	21.6
Sloveenia	77.4	77.1	79.6	79.6	79.5
Slovakkia	86.9	88.0	88.1	89.7	89.5
Soome	96.9	97.1	97.3	97.3	97.5
Rootsi	98.6	98.7	100.0	100.0	100.0
Suurbritannia	96.4	96.3	97.0	97.0	97.3

Allikas: Euroopa Komisjon

Võitoodang EL riikides (tuh tonni)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	2229	2139	2150	2140	-0.5
EL-25	2214	2128	2140	2129	-0.5
EL-15	1952	1883	1892	1912	1.1
Belgia	111	105	102	88	-14.0
Bulgaaria	4	2	2	1	-35.1
Tšehhi	43	38	37	36	-2.4
Taani	104	104	109	114	4.8
Saksamaa	450	437	445	465	4.4
Eesti	8	7	7	7	2.9
Iirimaa	228	221	223	206	-7.5
Kreeka	2	2	2	2	33.3
Hispaania	59	47	39	41	3.9
Prantsusmaa	423	401	406	436	7.4
Itaalia	124	120	115	110	-4.3
Küpros	1	0	0	0	-51.1
Läti	7	7	7	6	-23.4
Leedu	12	15	14	11	-24.1
Luksemburg	3	3	3	2	-33.3
Ungari	11	8	8	8	1.4
Malta	0	0	0	0	..
Holland	160	170	174	182	4.5
Austria	30	31	33	33	0.8
Poola	170	159	162	138	-15.1
Portugal	27	29	28	30	9.6
Rumeenia	12	8	8	9	11.8
Sloveenia	2	3	3	2	-7.6
Slovakkia	8	9	10	10	0.8
Soome	57	57	55	54	-2.6
Rootsi	44	42	38	38	1.4
Suurbritannia	130	117	121	111	-7.9

Allikas: Euroopa Komisjon

Juustutoodang EL riikides (tuh tonni)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	8458	8680	8676	8710	0.4
EL-25	8306	8522	8530	8566	0.4
EL-15	7350	7502	7515	7541	0.3
Belgia	62	67	70	70	-0.3
Bulgaaria	86	87	78	73	-5.8
Tšehhi	121	119	116	112	-3.3
Taani	355	336	351	328	-6.4
Saksamaa	1930	1995	1927	1941	0.7
Eesti	28	33	32	36	12.3
Iirimaa	119	137	140	174	23.9
Kreeka	156	154	188	185	-1.4
Hispaania	302	308	309	310	0.4
Prantsusmaa	1828	1846	1880	1875	-0.3
Itaalia	1156	1154	1149	1158	0.8
Küpros	13	12	11	11	7.4
Läti	32	33	35	34	-1.6
Leedu	79	101	90	106	18.1
Luksemburg	3	3	3	3	0
Ungari	79	73	72	74	2.5
Malta	3	3	3	3	5.1
Holland	672	714	732	724	-1.2
Austria	140	142	145	142	-2.3
Poola	536	580	594	594	0.0
Portugal	66	66	69	67	-3.0
Rumeenia	66	71	69	70	2.3
Sloveenia	22	20	19	19	2.4
Slovakkia	43	47	44	38	-14.4
Soome	97	100	102	107	4.8
Rootsi	118	119	110	114	3.8
Suurbritannia	346	362	339	343	1.2

Allikas: Euroopa Komisjon

Lõssipulbri toodang EL riikides (tuh tonni)

	2005	2006	2007	2008	Muutus 2008/2007 +/- %
EL-27	970	868	919	...	...
EL-25	965	864	915	...	...
EL-15	766	694	732	...	...
Belgia	77	65	77	59	-23.3
Bulgaaria	1	1	0	0	...
Tšehhi	31	20	23	23	1.5
Taani	15	21	19	18	-5.8
Saksamaa	239	197	237	227	-4.3
Eesti	9	7	9	6.0	-34.4
Iirimaa	56	69	83	55.0	-33.4
Kreeka	0	0	0	0	...
Hispaania	4	1	1	5	287.1
Prantsusmaa	193	183	168	203	20.8
Itaalia	0	0	0	0	...
Küpros	0	0	0	0	...
Läti	2	2	3	3	0.0
Leedu	11	11	19	10	-47.6
Luksemburg	0	0	0	0	...
Ungari	1	0	0	1	...
Malta	0	0	0	0	...
Holland	63	45	38	52	34.8
Austria	7	5	3	3	9.5
Poola	137	123	120	97	-18.8
Portugal	6	7	5	10	84.7
Rumeenia	4	3	4	3	-30.1
Sloveenia	2	2	2	2	0.0
Slovakkia	6	6	8	7	-12.2
Soome	21	17	15	8	-46.5
Rootsi	16	13	16	17	7.9
Suurbritannia	69	72	69	...	...

Allikas: Euroopa Komisjon